

Městská knihovna v Praze

MOUDROST STARÝCH ČECHŮ ZA ZRCADLO VYSTAVENÁ POTOMKŮM

Jan Amos Komenský

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

41 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Moudrost starých Čechů
za zrcadlo vystavená
potomkům

Jan Amos Komenský

Znění tohoto textu vychází z díla [Moudrost starých Čechů za zrcadlo vystavená potomkům](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím J. Otto v roce 1921. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Jan Amos Komenský: Moudrost starých Čechů za zrcadlo vystavená potomkům), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uved'te autora- Nevyužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 12. 9. 2018.

OBSAH

Od věcí přirozených.....	8
I. Přísloví od Boha a angelů vzatá	9
II. Přísloví od oblohy vzatá	10
III. Od ohně.....	12
IV. Od povětří a větrů.....	14
V. Od vody, studnic, řek, moře.....	16
VI. Od země, rovin, hor	18
VII. Od kamení.....	19
VIII. Od kovů	20
IX. Od zrostlin, trávy, kvítí, stromů, ovoce.....	21
X. Od trávy a bylin.....	22
XI. Od stromoví a ovoce.....	24
XII. Od živočichů.....	25
XIII. Od ryb porůznu	27
XIV. Od ptactva všelijakého, pitomého	28
XV. Od zvířat porůznu.....	33
XVI. Od hověd porůznu.....	36
XVII. Od menších a rozličných životčíchů.....	41
XVIII. Od oudů některých živočichů.....	44
XIX. Přípovědky od samého člověka a těla jeho vzaté.....	45
XX. Přípovědky vzaté od rozličných případností těla lidského	52
XXI. Od nemocí rozličných	58
XXII. Od duše, rozumu, vůle etc.....	59
Přípovědky od řemeslnictví.....	60
XXIII. In genere	61
XXIV. In specie Od zahradnictví.....	62
XXV. Od stavitelství	63
XXVI. Od orby aneb sedlctví	64
XXVII. Od mlynářství	66

XXVIII. Od šlejřřství.....	67
XXIX. Od pekařství.....	68
XXX. Od malířství	69
XXXI. Od pastýřství.....	70
XXXII. Od myslivectví, číhařství	71
XXXIII. Od rybářství.....	73
XXXIV. Od řeznictví	74
XXXV. Od kuchařství	75
XXXVI. Od vinařství, pivovárnictví, šenkýřství	77
XXXVII. Od formanství a rejtharství.....	78
XXXVIII. Od plavectví.....	80
XXXIX. Od vandrovnictví.....	81
XL. Od kupecství.....	83
XLI. Od tkadlcovství a soukenicství.....	85
XLII. Od řemenářství	86
XLII. Od krejčovství.....	87
XLIV. Od ševcovství.....	88
XLV. Od šatstva	89
XLVI. Od havířství.....	91
XLVII. Od kovářství, zámečnictví.....	92
XLVIII. Od bradýřství.....	93
XLIX. Od mydlářství.....	94
L. Od tesařství a truhlářství	95
LI. Od soustružnictví	96
LII Od hrnčířství.....	97
LIII. Od stavení.....	98
LIV. Od malířství	99
LV. Od lázně a lasebnictví.....	100
LVI. Od jídla, kvasů, hodování.....	101
LVII. Od manželství a příbuznosti, et contra	103
LVIII. Od domovní správy.....	105

LIX. Od rozličných věcí v městě	107
LX. Od věcí právních	108
LXI. Od věcí kostelních a církevních	110
LXII. Od věcí válečných	112
LXIII. Od věcí školních	116
LXIV. Od umění svobodných	117
LXV. Od muziky.....	118
LXVI. Od lékařství	119
LXVII. Od žebráctví.....	120
LXVIII. Od ouřadů a povinností.....	121
LXIX. Od conversací	123
LXX. Od her a kratochvílí	126
LXXI. Od bolestí, nemocí a smrti.....	129
LXXII. Od pohřbu a hrobařství	131
LXXIII. Od most, městeček, vsí, hradu a panství	132
LXXIV. Od vlastností národů	133
LXXV. Od příhod	134
LXXVI. Od příběhů nějakých, v nichž se osoby nejmenuje, než jen na věc stalou naráží	136
LXXVII. Od příběhů, v nichž se osoby jmenují, podle liter abecedy	138
LXXVIII. Přípovědky vzaté od fabulí	142
LXXIX. Přípovědky udělané paronomasií, t. podobností slova k slovu a z rytmu.....	144
LXXX. Index eorum, quae incertis sedibus errant	145
LXXXI. Varia.....	146
Slovníček.....	147
Ediční poznámka	151

Od věcí přirozených

*Aliquid nihilo.
Lepší něco než nic.*

I. Přísloví od Boha a angelů vzatá

Bohu říci učiniti jest.

Bůh štěstím vládne.

Člověk myslí/míní, Pán Bůh obmyslí/mění.

Jest Boží a Michalů; o opilém říká se. *To tuším od nějaké historie.*

Boha nepřeválíš.

Nekázal P[án] B[ůh] bláznit. (Učinil nás k obrazu svému; moudře sobě ved'me.)

Bůh není náhlý, ale jest pamětlivý. Žal. 50, 21.

Jak tě najde, tak tě souditi bude. Ezech. 33, 12.

Pěkný jako angel.

Dobře bude, když čert umře a peklo shoří. (Nevážní říkají; avšak se i vážně užívatí může, když vyznamenati chceme, že v světě darmo lepšího způsobu čekati, protože d'ábel lidí svozující neumírá.)

Čert d'ábla škube; t. o zlých sebe dojímajících.

Léhá na čertové plachtě.

I s čertem on trefí.

Nedarmo čert svou matku bil, že se neuměla vymluviti.

Trefil čert na d'ábla.

Nebude po čertově vůli.

Čert vždy musí svou vyvésti.

Chybila mu modla; od modly. (Hicne, an inter artificialia? t. religiosa ovšem.)

Právě dokřtěný.

Neobřezaný Žid, vel: křtěný Žid.

II. Přísloví od oblohy vzatá

Komu slunce svítí, co mu do měsíce?/nedbá hvězd; t. komu Pán Bůh
neb někdo mocný přeje, postranní závisti se nebojí.

Ještě se nebe hýbe; t. ještě čas jest, co se nestalo, státi se můž.

Myslí, že jemu samému slunce svítí.

Také ještě před našimi vraty ☾¹ bude.

Měsíce při nastání nechval; t. konec ukáže.

Vypadl po měsíci.

Chtěl by nové věci z devátého ponebí slyšeti.

Chce hvězdy zobati.

Div nebe čelem neprovrťá. (*O pyšném, spínajícím se.*)

Strach, by se nebe neobořilo.

Strach, by slunce nesvítilo.

Protoť slunce vyjde.

Na štíru býti s někým.

Svítá mu v žaludku; o vylačnělém říkáme.

K samému svítání i mladí kohouti pěj.

Po tmě jako v noci.

Od času

Po času přišel: t. příležitost zmeškal.

Rok má krok a život v patách smrt.

Některý týden z neděle.

Kdo má čas a času čeká, čas tratí.

Dočkej času, co hus klasu.

Zítra také den bude.

O zítřek se nestarati.

Ještě všem dnům večer nepřišel.

¹ Patrně má se číst: *slunce*.

Za rána se staral.
Ještě není po času.
A ty letos jako lůni.
Cos včerejší? Včeras přišel? Znam. hloupost.
Kdo ví, co večer přinese! (Konec nejistý.)
V pravous hodinu přišel.
Nikomu není tak šťastná hodina, aby někomu nešťastná nebyla.
Již jsou tomu neděle.
Z večera kvas, z rána rada.
Druhý den vždycky moudřejší.
Přijde čas, přijde rada. (Komt Zeit, komt raht. Dies diem docet.)
Ne všecko pojednou.
Co rozum nedává, čas přináší.
Časem svým sobě usmyslí.
Dnem se léto neopozdí. (Parum pro nihilo habetur.)
Nyní se bere podíl.

Od místa

Není se kam podít.
Všudy má těsno.
Již jsme na prostraně.
Svět je široký.
Co napřed, to napřed.
Dotud až potud.
Vrt sem, vrt tam. (O vrtekém.)
Kudy sem, tudy tam.

III. Od ohně

Oheň za řadry nositi.

Kdo chce škody zbýti, nedej jiskře ohněm býti.

Když u souseda hoří, kdo můžeš, odstav svého.

Ohně olejem nehasí.

Pospíchá jako z ohně.

Cos pak pro uhlí přišel?

Kde sláma a oheň blízko sebe leží, rádo hoří/rádo se chytá.

Podpalovati.

Co v ohni stojí, by železné bylo, rozpálí se.

Co tě nepálí, nehas.

Do ohně by vskočil. (O služebném.)

Jeden se řěravý uhel od druhého hřeje.

Vel: Uhel živý přiložený k jiným i mrtvé obživuje.

Kdo daleko od ohně, nespálí se.

Vedle suchého hoří i surové.

Spálil se; t. chytilo mu naměření.

Vel: Hled', aby se nespálil.

Přilil horkého k teplému.

I to nejtlustší přehoří; t. dřevo. Míní se, že každá věc neustalou snažností přemožena býti můž. In specie: Že se statek jakkoli veliký utratiti můž.

Co tě/koho nepálí, nehas.

Pro teplo i dým (snášeti musíme); t. pro pohodlí i nepohodlí něco strpěti.

Vel: kdo chce mítí oheň, musí i dým snášeti.

Lepší se, co řemen v ohni.

Až se z něho/Až mu oči jiskří; t. o hněvivém.

Zapálený, že by od něho rozžel.

Nenechá, by hořelo.

Jako by mu kůl nepohořel.
Dobře včas jiskru uhasiti.
Hled', aby mu močidla nevypálil.
Hled', aby se nespálil.
Spálil se.
Jedno slunce za všechny hvězdy stojí.

Od světla

Komu kahance třeba, nalévej oleje.
Svíce lidem sloužíc, sama se stravuje. (Aliis inserviendo consumor.)
Svíčky netřeba než do dne.
Více svíc, více světla; t. více-li rádců, více rady, nepřijde-li na něco jeden, přijde druhý.
Bylo mu světlo; t. *když někdo mnoho očí na se obrácených má; na koho hledí.*
Stín mne tu jest, mysl všacka jinde/jinam.
Onen mu zaclání.

IV. Od povětří a větrů

Lepší pták na talíři pečený nežli v povětří vznešený; t. lepší věc jistá než nejistá.

Větrem živu býti nelze.

Zpraví to jak vítr mouku/plevy/pastuší chalupu.

Oni tam z té strany větru nahánějí.

Aby naň vítr nevál; t. rozkošníček.

Kam vítr, tam plášť. (*O vrtkavém člověku.*)

Pudivítr; t. blázen.

Koruhvička se obrátila; t. vítr z jiné strany jde, což koruhev na věži jinak obrácená ukazuje. Užívá se o proměně štěstí.

Jiný věje vítr; o témž.

Po bouři bývá jasno, po jasnu mračno.

Po nečasu bývá čas.

Kdo větrů šetří, nebude síti, a oblaků, nebude žíti.

Vítr lapali.

Fučí mu v kotrbě.

Od oblaku, dešti, sněhu, mrazu, ledu, hřímání

Co z nebe prší, to žádnému neškodí.

Spadne z něho, co z husy dešť.

Po nečasu bývá čas.

Z velikého mračna (neb povětří) malý déšť.

Rozešlo se mračno bez deště.

Kdo doma zmokne, ani ho Bohu líto není.

Trefil z deště pod žlab.

Zmohl pod střechou/pod víchem, ano nepršelo. (*O opilém.*)

Stálý jako letní sníh; t. vrtkavý.

Hůř, než by mrzlo.

Na holo zahřmělo; t. chybilo naměření.

Na hromu lehne, na hromu vstane.

Na ledě se zhřívati.

V. Od vody, studnic, řek, moře

Špatná shoda, s ohněm voda. (Contraria nunquam coeunt.)

Jistý co v koši voda.

Vodu v stupě opíchatí, potřebná věc. (Sc. inanis opera.)

Na vodě psátí. (In aqua scribere.)

Vodu měří.

Říčící vodu vážiti.

Item: Do děravé nádoby líti.

Kdo do vody upadne, třeba trnu se chytí.

Tichá voda břehy podmílá/bývá hluboká, prudká pak předce běží.

Teč vodu, kam Pán káže. (Káže, t. strouhu udělaje.)

Kam voda má spád, tam teče.

Voda za led slibuje; t. méně nejistý za nejistého.

Trefil z louže do bláta. (Indicit in prunas cupiens vitare patellam.)

Vel: Nepřilévej louže k blátu.

Co z bláta se dobývá.

Proti proudu plovati těžko. (Inanis opera.)

Koupá se drže se břehu.

Bezedné jezero, čím se víc do něho sype, tím víc lační.

Potok chce s mořem válčiti.

Do moře vody přilévati.

Moře přeplouti nesnadno.

Pomáhá potoku soliti.

Dvou břehů se držel, a oba se s ním utrhly; t. chytilo mu naměření.

Podemlenému břehu nevěř.

Již jsem na břehu; t. již rozumím.

Již jsme vybredli. (Res est in vado; t. z nebezpečnství.)

Kdyby řeč jeho byla mostem, nechtěl bych já po něm choditi. (O lháři se užívá, aneb snadně slibujícím a neplnícím).

Má řeči co vody.

Voda oukropu není židší.
Co by se po něm voda slehla.
Jako by v moři utonul.
Mnoho dotud vody uteče.
Jde mu co z vody.
Moře nevypiješ. *Moře nepřepiješ.*
Do moře vody nenos.
By se břehu chytil, všechno se s ním utrhne.

VI. Od země, rovin, hor

Všudy jest země Páně.

Mohl by se do země vraziti. (O starostlivém říká se.)

Mohl by se propadnouti klna.

Jako by se z bahna dobýval.

Práší se.

Ani za prach, co by do oka padlo.

Pole má oči, les uši, chovej se všudy, jak sluší.

Slibuje hory doly, a když k skutku přijde, nepodát vody.

Ještě je to za horami.

Z mravence horu děláš.

Jako by ze mne hora spadla. (Když kdo těžké práce aneb starosti odbude.)

Nad propastí stáli. (Inler incudem et malleum versari.)

VII. Od kamení

Nepohnutý co skála.

Čím kámen dél na místě leží, tím víc mechem obroste.

Pes hryze kámen.

Tvrdá skála.

Písek v snopky vázati. (Aristid.)

Z písku provaz plésti.

VIII. Od kovů

Lepší zlata funt, než olova deset.

Ne vše zlato, co se blýští/třpytí; t. nehled' povrchně jen na věc, mýlí
zevnitřní blesk často.

Zlaté hory slibovati.

Aby mu zlato sypal, nešel by.

Rez z železa pilník zstírá.

Železo železem se ostří.

Moc železo láme.

Od jiných minerálních věcí

Z akšteinu starého vypáchla vůně, z bohatých štědrost.

Milý, co v očích sůl.

IX. Od zrostlin, trávy, kvítí, stromů, ovoce

Nejprv veřejně

Strom, kterýž se za mladu shýbá, bývá přímý.
Strůmek se z mládí dá ohýbat, k starosti nic.
Zoviřelé dřevo těžce se zpřímí; t. zvyk zastaralý.
Strom po ovoci znáti.
Jednou ranou strom nepadá.
Strom dlouho roste, a pojednou se podetne.
Tak dlouho třeští, až se dolomí.
Houževný.
Zasekal se hanebně.
Dříví do lesa, vody do moře.
Čím dále v les, tím více drev. (Dato uno absurdo, infinita sequuntur.)
Jako v lesi.
Kdo se bojí chřestu, nechod' do lesa; t. když se roubá a dříví kácí. (Na
bázlivé, kteří sobě z ledačehos strach dělají.)
Na pohybné dřevo i kozy lezou. (Quercu cadente quivis ligna colligit.)
Za mízky tě lyka dřítí. Neb: Dokud se lyka drou, tehdy na ně s dětmi jíti.
Hluchý jako peň.
Dřevo kam se šine, tam padne.
Prvé dozrál, než dorostl.
Bylina
Strom bez květu, panna bez studu řídce přichází k jakému užitku.
Štěp

Od lesu

Dříví do lesa voziti.
Kdo se prasku (chřestu) bojí, nechod' do lesa.

X. Od trávy a bylin

Druhé částečně

Přestal trávy tlačiti; t. umřel.

Co se komu líbí, tráva, neb sláma.

Nerád by, aby po něm tráva rostla. (Zn. závistivého, kterýž toliko sám sobě živ jest.)

Od kopřivy

Kopřiva nezmrzne.

Co kopřivou býti strojí, hned z země lezapálí.

Znám tě kopřivo, že pálíš.

Od růže

Pod růží mluvíti.

Růže vije. (O tom, kdo v dostatku sedí a pohodlí užívá.)

Čas růží přináší.

Nepodobno pazdeří k té červené růži.

Od obilí

Nebude z té rže mouka.

Má se jako hrách u cesty.

Zadusil se v konopích.

Příjemný co pazdero v nohy.

Od třetí

Snadno píšťalky dělati ve třetí sedě.

Trest se neklátí bez větru; t. musít' něco býti.

Klátí se co trest na bahně.

Od trnu

Za mladu se trn ostří. (Urit mature.)

Jest mu trn v očích.

Seděl jako na trní; zn. tesknost.

Chce trn z své nohy vynít a do mé vstrčit.

XI. Od stromoví a ovoce

Zdání své na topolovém listu zavěšuje; t. nemůž se ustanoviti.

Jest dubového sluchu.

Dubový hlas.

Nepálený dubový popel dobrý jest pro lámání.

Od ovoce

Co brzy zrá, brzy dozrá; t. věci kvapné bývají nestálé.

Nechme se toho odležeti. (Po druhé se lépe dá, jako tvrdé ovoce, když se trochu odleží.)

Na holičkách zůstatí; t. zmýlenu býti v naději. Nedo zralé střešně holičky slovou, jimž podobní jsou první troštové; kteříž když k sezrání nepřijdou, na holičkách že se zatály, říkáme.

Nestojí za borovou šišku.

Totě výlupek.

Místo ořechu škořepiny.

Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozloupiti.

To byly jahody, toto ořech. (*Když se věc snadná k nesnadné přirovnává.*)

Když hrušky zrají, tehdaž je česati a třásti.

Zralou hrušku snadno ztřásti.

Tvrdo hrušku hrýzti, nechej jí.

Já o hruškách, on o slivách.

Já o slivách, on o cibuli.

S lonskem slívy připomíná.

Kobylí jablka mezi pomorančími.

Jablko nedaleko stromu padne; pakliť padne, rádo se zase špičkou obrátí.

Daleko to jablko od stromu padlo.

Za zelena česaný neb trhaný, kyselý bude.

Kozích vrátec sobe nechává.

Divná Mandragora.

Ví jméno hubám.

XII. Od živočichů

Veřejně

A kdež to jest? veřejně.

Udělati něčemu nožičky; t. uměti uštemflovati a věc jako na nohách postavit, aby stála.

Porůznu

Od ryb veřejně

V veliké vodě veliké ryby.

V malé vodě malé ryby.

Cot' rybě u vodě škodí? (Zn. zdraví.)

Blaze rybám v vodě; říkáme o člověku, kterýž má, co žádá.

Osákl co ryba na blátě.

Nevždycky v saku ryba, také někdy žába.

Čeho dosti, snadno tím plýtvati (jako ryba vodou, kterouž ustavičně do sebe ústy pouští, plýtvami vypouští).

Od ptáků veřejně

Pták je radši vně než v kleci, by ty ho jak krmil; o svobodě.

Když pták z klece vynikne, nečekej, by se vrátil.

Ptáka zpěv prozrazuje.

Každý pták tak zpívá, jak mu narostl nos.

Ptáka po peří, vlka po srsti, člověka po řeči; t. poznáš. (Cauda de vulpe testatur.)

Každý ptáček svým se nosem živí.

Malý pták, malé hnízdo.

Nevím, čeho by u něho nebylo, leč ptačího mléka. (O hojnosti se mluví)

Podobného peří ptáci k sobě se táhnou.

Všecken z brku vyražený; t. smutný.

Nechal po sobě pérka.

Roztahuje křídla. (O pyšném říká se.)
Všecko mi z rukou letí.
Nelétej, dokudť křídla nezrostou.
Prv létá, než se opeřil; neb, ještě mu brky neodrostly.
Holoplíště chce létati.
Coť to pískle zpraví? t. všetečný.
Cizím peřím létá; zn. dluhy.
Rád by doletěl.
Víra za moře zaletěla.
Uč ty ptáka létati; říkáme, když kdo učiti neb štrafovati chce toho, kdo umění svého mistrem jest.
Nazobal vole; říkávají o někom, kdo úřadu jako humance dopadna, statku sobě nahnal.
Divný pták koba; divná koba (*t. krkavec*).
Brzo vysedl na větvičku. (*O spěšně dospívajících. Nebo ptácat mladých první z hnízda vandr jest na větev.*)
Obraziti mu křídla, aby tak prudce nelétal.
Vytrhati mu brky, aby tak netejral.

Od zvířat veřejně

Z cizí kůže snadno široké řeménky krájeti.
Na cizí kůži snadno bubnovati.
Po srsti hladiti.
Kde ocas řídí, tu hlava bloudí.
Umí ocasem vrtět. (*Cauda blandiri.*)
Rohy zdvíhati, bráti.
Myslel jsem, že má rohy.
Měchýřem by ho zastrašil; t. j. jako děti do měchýře hrachu dajíce, koč-
ky straší.
Sraziti mu rohy, aby netrkal.

Od hmyzu veřejně ***Po částkách***

XIII. Od ryb porůznu

Ouhoř mezi rybami; t. o svárlivém.

Ouhoře za ocas držeti.

Velryba do saku. (Chtítí lapati nemoudrost. Užívati se můž o nerozváživě smělých a špatnými přípravami o veliké věci se pokoušejících.)

Velryb v saku. (O nenadálém velikém štěstí, jehož malý někdo dochází.)

Uvázl na udici. (Kdo chtivě na nějakou vnađu bera uvázne.)

Ze všeho se ouhoř vyvine (ze všeho vyklouzne co ouhoř).

Rozdíl jest mezi heryňkem a lososem.

Od raků

Rak starý tresce-li mladého o zpáteční chod, musí mu jinak ukázati.

Učiti raka přímo choditi.

Rak od vody.

Raka do vody (uvrhl).

Leze opak co rak.

Chudému vždycky spíše v saku žaba než rak.

Leze jako rak i kvasnicemi.

XIV. Od ptactva všelijakého, pitomého

*Ne všickni ptáci jsou páv aneb orlice. (Si bovem non possis, asinum agas.)
Lepší vrabec v hrsti než jeřábek v lese; t. lepší málo jisté než mnohé nejistě.*

Od čápů

Mnoho čápů, málo žab; t. mnoho hostí, málo jísti.
Vyšel z dobry co čáp z konopí.
Umí čápem točiti.

Od havranů

Usedlý co havran na topoli; užívá se o nejistém dlužníku.
Havran havran.

Od holubů

Není než holub.

Ted', holube, zrno; o hloupých se říká, jimž se všecko do očí a do úst vstrčiti musí.

Na holuba netřeba než necek; t. prostého snadno podtrhnouti.
Lepší holub v ruce než jeřábek na střeše.
Točí se co holub na baňce.

Od husí

Hus za moře, hus domů. (Pilum, non anumum mutant, qui trans mare currunt.)
Kde husy, tu štěbety, kde ženy, tu klevety.
Rozumím, odkud hus pije.
Dbá on, jako by mu hus zapiskla.

Piskneš-li, pisknu. (Od husy vzaté; z nichž jedna když piskne, druhá se hned ozve. Tím pak slovem jeden druhému truceje, poví-li naň co, že on zase.)

Rád by houserem berana vyloudil. (Ad fabulas referendum.)

Čekám času, co hus klasu.

Od káně

Káně umoklá.

Od kavky

Kavka leť, kam leť, vždy jest kavkou.

Kavka jest kavkou/črná, i když se v bílém sněhu válí.

Od kohouta

Kdo nejša kohout kokrhá, pokoj mrhá.

Zakohoutil se naň.

Kohout na svém smetišti hrdina (neb rád kokrhá a zpívá).

Ke dni i mladí kohouti zpívají; t. když je staří probudí, neb když světlo vidí.

Chodí jako uklvaný kohout.

Běda kohoutu, na kterého jestřába pouštějí.

I černá slepice bílé nese vejce.

Běda té slepici, na kterou jestřába štvou.

Slepičího mozku člověk, kterýž vždy výš na hřadu leze, dokud nad sebou co vidí, až třeba spadne.

Tele učí slepici kdákati.

Slepice kdácíc, zrna v ústech nezdrží.

Doma kdáče, jinde nese.

Od kosa

Když trefí kos na kosa, jeden z nich umyká nosa.

Od kuřat

Moudřejší kuře než slepice; zn. všetečnost.

Ano, kuře se prv rodí než vejce.

Ani kuře nerádo darmo kutá a hrabe.

Dělá se, jako by neuměl kuřátka rozvázati.

Od kvíčaly

Dobrá kvíčala z krmíka; t. krmný vepř.

Od lelka

Lelky lapati.

Od orlice

Uč ty orlici létati.

Orel much nelapá (ale zajíce, srny, sokoly etc.). (Aquila non captat muscas.)

Od páva

Páv potřásá ocasem.

Od pěnkavy

Neví ještě, kam pěnkava nosem sedá.

Od sojky

Má sojky v hlavě; zn. třesťíka.

Od sokole

Když sokol oprší, i vrána ho ukluve.

Od krahulce

Slavíček z úlehle; t. krkavec.

Od slavíčka

Zimní slavíček; t. vlk.

Od špačků

Rozvázal špačky.

Rozpouští špačky.

Od straky

Straka ze kře, a tři v keř; když se co proti vůli naší množí, že ubrániti nelze.

Ukázati straku na vrbě; t. nejistým troštem potěšiti.

Já o strace, on o vráně.

Od tetřeva

Hluchý tetřev.

Od vejra

Pravý vejř.

Od vrabců

Vrabci se hádají o cizí proso.

Jde mi z tebe strach, co z pečeného vrabce.

Hledí co těhotný vrabec. (O lenivém neb o neveselém.)
Lepší vrabec v hrsti než na střeše pět.
Vrabci v trní.
Medle uč ty vrabce létati.

Od vrány

Když se vrána zjestřabí, hled'te se ptáci.
Vrána vráně oka nevykline.
Vrána neumí než kvákati.
Ani kvákati, ani kvokati; o hloupých vzní.
Chytrý co mladá vrána.
Když přijdeš mezi vrány, musíš krákat jako ony.

Od vlaštovice

Jako vlašťovička šveholí; t. o řečňování.

Od zevle

Pravý zevel.

Od hnízda

Sám do svého hnízda naprášiv, musí zase do něho vlézt.

XV. Od zvířat porůznu

Ježek

Ježí se co ježek.

Píchavý ježek.

Lapil ježka.

Od jelena

Jelenu rohy nejsou těžké; *rozumí se o zvyku v každé věci, kterýž všecko lehké činí.*

Od lišky

Když liška dříme, hled' se kohouta; o chytrém šibalů na prostáky číhání se říká.

Dřímající liška.

Liščího užiti; kde vlčiny nestačuje, liščiny nasaditi; t. o chytrosti.

Každá liška svůj ocas chválí. *To do fabulí.*

Stará liška.

Lišku po ocase (t. poznáš).

Loudí se co liška.

Hladí liščím ocasem; t. pochlebuje.

Liškou podšitý.

Z liščího ocasu nesnadno trubu dělat.

Od nedvěda

Zdráhá se co nedvěd k medu.

Mumlavý nedvěd.

Nedmi nedvědu v ucho.

Nezapásej s nedvědem.
Pije na nedvědí kůži, kteréž ještě nemá.
Lva a nedvěda po pazouru poznáš.

Od opice

Ne vše kusá, co s ocasem. (Kusá jest opice, s ocasem liška. Tato k činům svým opatrná vždycky, onano jen se po jiných přetváří; jako sic někteří hlupci neb chlubci.)

Od velblouda

Komáry cediti, velbloudy požírati.

Neskládaný velbloud.

Velbloud chtěje rohů i uši ztratil. (Camelus cornua desiderans etiam auriculas amisit.)

Sluší mu co velbloudu cepy. (Camelus saltat. Asinus ad tibiam. Boviclitellas.)

Od vlka

Vlk i čtené/znamenané běře; o loupežnících.

Co vlk chvátí, nerad vrátí.

Všecko se domů vrátí, co vlk nesní.

Třebas ho vlk vzal.

My o vlku, a vlk za humny.

Aby kozy celé byly, a vlci syti.

Vlk leže netyje.

Jako by mu o železném vlku povídal.

Každý vlk jest šerý.

Vlk srsti nezmění.

Vlk v rouše ovčím.

Vlk vláčí dotud, až i jeho povlekou.

Vlk vlka neruje.

Vlka po srsti/chodu doznáš.
Není dobře stáda vlku poručiti.
Vlkem orati; v. Psem orati.
Poruč vlku berana.
Leze co vlk po břicho.
Pravé vlčí střevo.
Od vlčího moru; t. nikdy; neb vlčího moru nebývá.

Od zajíce

Zajíc odevřenýma očima spí; t. bázlivý nedověřuje *nikdy*.
Zaječího užil (t. fortele); t. utekl, skryl se.
Zaječí srdce; zaječího srdce člověk.
Starý zajíc; o chytrých se říká.
Pílen co zajíc bubna.

XVI. Od hovad porůznu

Od berana

Beran v něm sedí.
Beran na své rohy se spouští.
Berana po rounu poznáš.

Od kozla, kozy

Tvrd kozel dojit.
Čí koza, drž se jí rohů.
Jako by mu zlatou kozu dal.
Staré kozy také rády sůl lízají. (O zvyku rozuměj.)
Bude z něho hospodář, co z kozla zahradník.
Jest vlny na koze jako chlupů na žábě.
Když ovci stříhou, koze řít lupá.
Rozumí tomu co šerá petruželi (t. koza).
Nechati sobě kozích vrátec.

Od koně

By kůň o své síle věděl, žádný by na něm neoseděl.
Kůň o čtyřech nohách, a potkne se.
Jako by ho na kůň vsadil.
Ani kůň netáhne víc, než muž.
Svého stínu se bojí; od plachých koňů přísloví vzaté, o bojácných.
Kůň brůna, žena Důra, Janek pachole, řídko z toho trého co vhodného bude.
Co vlk a kůň skousají, po tom se nerádo hojí.

Od krávy

Co kráva nejápný.

Čerstev jest co kráva na ledě.

Zná se na tom co kráva na muškátovém květu. (Quid sui cum amaro vino? Nil graculo cum fibidus.) Vel: Rozumí co kráva muškátovému květu.

Nastoupila mu černá kráva na nohu; t. chudoba.

Žádná kráva toho nevylíže, ani straka nevydrápe.

I černá kráva bílé mléko dává.

Od osla

Osel oslu nejpěknější.

Osla bítí přes pytel; jest někoho po straně dojímati, jinému domlouvaje, aby se jiný vtípil. Nebo kdo v pytel na oslu ležící bije, to oslu doléhá, ačkoli se v něj nebije.

Vždycky jej musí hnáti co osla na most; t. o lenivých.

Oslu když se dobře vede, tehdy jde na led tancovati.

Oslové vespolek se drbí.

Od ovce

Chodí jako ovce, a trká jako beran.

Jest pravá ovce.

Od svině

Ukálená svině ráda jiné kálí.

Svině do každého lejna nos vstrčí.

Svini netřeba než mláta.

Když prase připovědí, hned pro ně s pytlem.

Nedal Pán Bůh svini rohů, aby netrkala.

Svini housle, oslu buben.

Jako by svini osedlal. (Když se nehodnému dá úřad. Mustelae crocoton addere.)

Kdo nechceš od sviní sněden býti, neplet' se mezi mláto.

Sytá svině věchtem zmítá; o těch se říká, kteříž pro lahůdky jinými věcmi zhrdají.

Stoulil kviky. (O tom, kdo hanbou umlkl; ad svině vzaté, kteráž kvičí, dokud můž, pak mlčí.) Vel: Stul kviky; t. přestaň mudrovati; vzaté od svině, kteráž ráda řehce a kvičí.

Svině rozlila dčbán oleje.

Kanec na staro řezaný.

Od psa

Psem orali.

Který pes nejvíc štěká, nejmén kouše/bojí se; t. kdo hrozí, bázeň pronáší. Neběží od něho psi s koláčky; t. nepředá se.

Jen se co pes otřese. *Shoří jako na psu.* (Item: Všecko z sebe střeše jako pes.) Vel: Otřesa se běží odtud. (*Ze všeho se vylíže.*)

Pes k vývratku. (Petr Apost.)

Člověka sobě by psa váží.

Smrdí psinou.

Hryze co pes. Mordet dente canino. Ochalebný pes.

Musil by veliký hlad býti, aby pes psa jedl.

Psem spícím netrhej.

Psa proti srsti nehlaď; t. nedrážd'.

Bitému psu jen hůl ukaž.

Přehoditi někoho přes hůl.

Jednomuliž psu bálka říkají?

Když se pes na slaniny zmlsá, nerád nechá.

Vychoval psa na svou nohu. (Nevděčnému dobře činil.)

Který pes trefen, ten skuvíčí.

By ty svému psu nohu uťal, on za tebou poběhne.

Vždycky leze jako pes do kuchyně. (O ostydých a nezbedných.)

Zažive toho co pes sádla.
 Psu koblihy *poručiti*.
 Snědl to co pes horký koblih.
 Škoda psu bílého chleba.
Kratce uvázaný. (Pes na řetězu, kterýž se tím víc vzteká a štěká.)
Mnoho na psa celý pecen.
 Ukázal mi psí zub; t. zlost, nevděčnost.
Bude dobrý, až pes na lísku vleze.
 Snášejí se co pes s kočkou.
 Drží svá slova, co pes půst.
 Laskav naň, co pes na kočku.
 Nebyl, kde psům ocasy utínají.
 Mezi psy kost vrci.
 Dva psi jednu kost hlozou.
 Nemá na něm co *pes utrhnouti*.
 Kouše okolo sebe jako pes.
 Pes psu blechy vybírá.
Kdo se psy léhá, s blechami vstává.
 Kdo chce psa bít, najde kyj.
 Také štěncům zuby dorostají.
 Krade se pozadu jako pes.
 Jest beze cti, co pes bez ocasu.
 Musí odštěkati.
 Nemůž-li pes kosti hrýzti, bude ji lízati.
 Psu sádlo svěřiti. (Den Hund mit Brattwuersten feßlen. Die Katzen Vber
 das schmeer setzen. Den Bock zum Gärtner machen.)

Od telat

Dobré tele půl krávy.

Od vola

Vola by přes všecken svět zvodil, nebude než vůl. (*Chytrý jako vůl, ironice.*)

Vyšlo tele, vrátil se vůl.

Nebéře se z jednoho vola dvou koží. Anebo: Jeden vůl nemá dvou koží.

Item: Nejsou na jednom volu dvě kůže.

Ani vůl dvěma smrtmi neumírá.

XVII. Od menších a rozličných životčichů

Od blechy

Má on blechy po krejcaru.
Dbá on, co by ho blecha ukousla.

Od hada

Vine se co had; o chytrém.
Mezi hady a štíry; o nebezpečnosti.
V jedno dýchají. Jeden mají dychánek.
Kdo chce hada bít, opatrnosti potřebí.
Hada za řadry sobě chová. (Anguem in sinu foveť.)
Štípe co had.

Od hlemejždě

Hlemejždi v skořepině nejlép.

Od kočky, kocoura

Ráda kočka ryby jí, než do vody nechce/váhá.
Když kočku pohladí, hned ocas zdvihne.
Malý to kocour na tak veliký polet slanin.
Kác kotě od mléka.
Když kocour přijde, myši v kout lezou.
Má kočky v hlavě.

Od komárů

Cedí komáry a velbloudy požírá.

Od kuny

Stará kuna; t. o chytrých užívá se.

Od molů

Každý má svého mole, kterýž ho hryze. (Quisque suos patimur manes.)
Mol v drahém rouše, živá ryba na suše, vlk mezi kozami, žák mezi pan-
nami, kozel v zahradě, Němec v české radě, můž tomu každý rozu-
měti, že ty věci bez škody nemohou býti.

*Myš v stoze, trn v noze, kozel v zahradě, nepřítel v radě: kde to čtvero
bývá, tu dobře nebývá.*

Od much

Leze co mucha z pomyjí (o lenivém).

Moucha mu přes nos přeletěla; vel: přelezla; o hněvajícím se bez příčiny.

Od myší

Učkaly myši kocoura z domu; říká se, když kdo nemaje správce na očích,
odpouští sobě.

Myš jedné díře nedověřuje; *vel: Myš jest malé zvíře, a nevěří jedné díře.*

Vzáctný jako myší dryák v kroupách; t. malé vážnosti.

Od vosů, sršňů

Vstrčil hůl mezi osy; t. dráždění.

Nedražď sršňů. (Crabrones non irritandi.)

Pravý sršeň.

Sršně zdrážditi.

Mezi sršně dmýchatí.

Sršeň bez medu; t. bezbožný.

Uštípl ho sršeň.

Má sršně v hlavě.

Od syslů

Pravý sysel; de moroso.

Od žížal

I brouček se hněvati umí. (Etiam formicae sua bilis.)

Od včel

Mezi včely dmýchati.

Od včely pochází med, od hada jed. Mnoho díla, málo medu.

Od vší, blech, hnid

Těžko poslouchati, když veš kašle.

Odmokly mu hnidy.

Vybral mu vešky.

Ten se vypíná, a za řadry mu vši na vardu hrají.

Netřeba vši do kožichu sázeti, dobře sama vleze.

*Má on blechy po krejcaru. (O chlubných, všecko své zveličujících a vysoko
šacujících.)*

Tuží se co veš v kožiše.

Od žáby

Žába močidlu přivykla.

Žába nepůjde od močidla; t. zvyk.

XVIII. Od oudů některých živočichů

Od zubů

Zub zubu nedoskakoval.

Má zuby.

Zubatá řeč neb list.

Za zubů tě se chleba najísti.

Zub za zub.

Zub na zub doskakoval.

Od rohů

Zdvíhati rohy.

Sraziti někomu rohy.

Bohatý rohatý.

XIX. Přípovídky od samého člověka a těla jeho vzaté

Od duše

Pěkná duše, pěkné tělo.

Nešlechetná duše; t. o nestydatých.

Do čeho to Pán Bůh duši vstrčil! (*Rustici dicunt, sed blasphemia est.*)

Rozdělil by tu duši; o štědrých.

Od mysli

Dobrá mysl, půl zdraví.

Kdo druhému v mysli sedí.

Od svědomí

Svědomí dává hbitý rozum. (*Conscius ipse sibi de se putat omnia dici.*)

Kdo sobě svědom, zasměje se klevetám. (*Conscia mens recti famae mendacia ridet.*)

Od paměti

Mnoho velikých pátků pamatuje; t. *mnoho let, starý jest.*

Od hlavy

Kolik hlav, tolik smyslů.

Div hlava na mně; t. od starosti.

Div z sebe hlavy neztrhne. (*Hořem a žalostí.*)

Není hlava co jazyk bukov. (*Dat sine mente sonum.*)

Hlava bez mozku. (Znamená hloupost.) (*Caput cerebro vacuum.*)

Jest své hlavy člověk; t. divný. (*Cerebrosus.*)

Co hlava, to rozum.

Hlava živá bloboučku dobývá.

Já tornu nevím, jak hlavy zlomit. (*Ferendum, non culpandum, quod mutari non potest.*)

Od tváře

Tvář zvrasklá, mnohého povědomá. (S. Řehoř.)

Nestydaté tváři.

Od očí a obočí

Kams oči poděť? (Hleděti pilně.)

Hleď očima.

Kde milost, tu oči; kde bolest, tu ruka.

Pozbyl očí.

Bolí ho oči; t. závistivý jest.

Co oči vidí, o tom mohou ústa mluvit.

Oči jsou nesyťá věc.

Oči se mu smály; znamená veselost.

Oči má pro jiné; t. moudrý jiným.

Oči víc vidí než oko; t. zdání a rady cizí poslechnouti neškodí.

Co z očí, to z mysli.

Má slzy na hřebíčku.

Čeho oči nevidí, toho srdce neželí.

Byli by oči vyloupali. (O Galadských apoštol.)

Dobré zpředu i zadu oči mít.

Jest mu mil co sůl v očích.

Rád o něm slyší, coby mu sůl v oči sypal.

Radči ho vidím, aby byl dál ode mne.

Od uší

Oběma ušima poslouchá. (*Arrectis auribus.*)

Nastav uši. (*Arrige aures.*)

Tenké má uši.

Má tlusté uši; t. neslyší dobře.

Jest v tom po uši.

Po něčem ucho vléci.

Od čela

Ocelivé čelo. (O zatvrdilém.) (*Frons ferrea, chalybea, adamantina.*)

Otrlého (vel: otrlého) čela. (*Profrictae frontis homo.*) – Item: Bez čela
člověk; t. nestydatý.

Nevěstčí čelo. (*Nestydaté čelo.*)

Došel čelem místa. (Když kdo běže o zed' zavadí aneb padna ležeti zůstane,
t. zahanbení v něčem dojde.)

Od nosu

Potáhni se za svůj nos. (Vzaté buď od nešetrných preceptorů, za uši, za
vlasy, za nos tahajících. Aneb od pěstounek, nešvaru dítěcí utíráním
nosu ošetřujících.)

Vodí ho za nos.

Člověk vybroušeného nosu. (*Emunctae naris.*)

Od úst neb huby

Nikdá mu huba neustane; t. o klevetném.

Nemá huby. (O tom, kdo nevčas mlčí, kde mluvití má.)

Vezmi ústa s sebou.

Jest nectné huby; t. o zlolejtví.

Co slina k hubě přinese.

Ústa a srdce některému člověku daleko od sebe stojí.

Ústa mu zavázali.

Mlčí/Mlčel, jako by mu ústa zamrzly. (*O nemluvném aneb zahanbeném.*)

Od jazyka

Má prostranný jazyk; t. o. klevetném.

Nemá jazyka přirostlého.

Nemá v jazyku kosti; t. mluvný jest.

Co mu na jazyk přijde.

Měj jazyk za zuby. (*Neb: dobře jazyk za zuby mítí.*)

Třetí jazyk rychlejší než pták. (Eccles. 10, 20.)

Od zubů

Řídké má zuby; t. snadno skrze ně cedí, rád klamá.

Za zubůtě se chleba najísti.

Div sobě pysků neuhryze.

Kdo dal zuby, dá i chléb.

Od hrdla

Smrdí mu z hrdla.

Spadl mu čípek.

Od žíly

Žíly dobré v něm není.

Od krve

Krve by se v něm nebyl dořezal.

Jde do něho krev.

Od srdce

Srdce mu dojali, t. upadlo. (*Animus in pedes decidit. Homer.*)

Není mu k srdci.

Kamenné srdce; t. zatvrdilý.

Srdce by rozdělil.

Od žaludka

Studeného jest žaludka. (O nemlčelivém, kterýž nic zažiti neumí, všechno vrací.)

Nic mu v žaludku nezůstane, nemůž zůstat.

Od plic

Z plic se toliko směje.

Chlubné plíce lezou z hrnce.

Víc lže, než dýše.

Od břicha

Břicho neuprositedlná věc; t. o hladu.

Taktě mu břich měkký jako mně.

Rozpukl by se on, kdyby co v sobě zadržel.

Má kosti v břiše, nemůž se ohnouti.

Rozpukl by se závistí.

Není ho než břich. (Abdomini natus.)

Od ruky

Má lepké ruce, neb dlouhé.

Když ruku ruka myje, (a) bývají obě pěkné.

Štěstí jde pod ruku; t. poddává se.

Lenivá ruka hotové neštěstí.

Ruky když nepříčiníš, samo se neudělá.

Vstrče ruku za pas, bych to udělal.
Čtyry ruce víc udělají než dvě; t. nepohrdati pomocí.
Několika rukám snáz.
Přejímají sobě ruce. (Tradunt operas mutuas.)
Podati ruky.
Oběma rukama (t. rád) začal (t. usiloval).
Nelitoval rukou.
Již jest před rukama; t. o přítomné věci.
Věrná ruka nic netratí.
Věřím, co v rukou držím.
Položím ruku na ústa svá. (Job. 39, 34.)
Mnoho rukou, málo díla. (Viel hirten, Übel gehütet.)

Od hrsti

Již ho má v hrsti.
Přišla mu víra do hrsti.

Ode dlaně

Holo na dlani. (Kde nic není.)

Od prstů

Řídco sobě, co lidé z prsta vyssují. (Non omnio falsum est, quod populi
rumore jactatur.)
Prstem se ho dotekl.
Podáš-li mu prstu, ujme tě za celou ruku.

Od nohy a paty

Noha nohu podpírá a stojí obě dobře.
Daleko pata oka.
Na svých vlastních nohách choditi.

Paty bych mu líbal.

Div mu paty nemluví.

Patami napřed choditi; t. naopak něco dělati, kvapně.

Ze všeho on nohu vytáhne. (Unde sumptum? Z bláta-li? Či z klády žalář-né?)

Kráčej ty svým krokem. (Dělej tak, jak můžeš ty, ne jak jiný.)

Od nehtů

Nechat' sobě nehty obřeže, aby se nezdrápal; o hněvivém se říká.

Drbá se, an ho nesvrbí.

Vydrbal mu slušně.

Od postavy

Jest pravé kopí.

Pravý pídí mužíček.

Od kůže

Dobrý, až na něm kůže praští. (Co to?)

Ten neodejde s celou kůží.

Od vůle

Dobrá vůle koláče jí, zlá hlavu tepe a řídké pivo pí.

Co musí, to on rád.

Od mysli

Dobrá mysl půl zdraví.

Věc paměti hodná.

XX. Přípovídky vzaté od rozličných případností těla lidského

Lidé jsou lidé.

Zaschla v něm duše.

Není ten člověk v těmeno uražen.

Od zrůstu

Kdo roste neboje se, sstará se nestyď se. Neb: Kdo roste bez kázně, stará se bez bázně.

Mladý ze všeho vyroste. (O nemoci, o chudobě, o zlých navyklotech.)

Od věku

Mladý na léta, starý na rozum.

Když let (věku, životu) ubývá, nepřibývá.

Zaschla v něm duše. (Cornice vivacior.)

Přibývání věku, ubývání života.

Starý nevrlý.

Vzpomněla sobě babka dědka plakati. (Když kdo po něčem starobylým se roztoužíc, litovati začne.)

Můž od té chvíle léta svá počítati.

Dnes se znovu narodil.

Od rozumu, mysli, fantazie

Utíká mu se svoboda před rozumem.

Jaký rozum, toková řeč.

Na obrátku se jinak namyslí.

Ledcos se mu v kotrbě zavrtí.

Jiné sedě, jiné stoje.

Můž být, ale já takto smýšlím.
Fantazí mu překáží; o bláznů říká se.
Fučí mu v kotrbě.
Má třísku za uchem; t. třestí.
Divného mozku člověk.
Kdo k čemu má chut, najde toho dosti.
Kdo po čem dychtí, setkává se s tím.
Rozumí tomu, co slepý cestě.
Rozumí tomu, co svině patřeli.
Snadno blázniti, když rozumu není.
Jest fífidlo.

Od hněvu

Hněv bez síly marný.

Od síly

Síla bez rozumu sama se kazí. (Vis consilii expers mole ruit sua.)
Pokud chodí, potud se hodí.

Od strachu

Strach má veliké oči. (Metus omnia majora reddit.)

Od smíchu

Do smíchu mi jest.
Vámť do smíchu, ale mně pohříchu.
Komu směšno, nech se směje.
Směje mu se na to hubice; t. rád.
Z lonského smíchu pláč.
Z ženského pláče smích.

Od spaní snů

Vyspal se z toho; t. kdo mnoho slíbil a nic neplní.

Spi sobě bezpečně. (In utramque dormit aurem.)

Kdo snům věří, stín lapá.

Bych sobě sna měl ujíti.

Nedospal se toho.

Co se zdá, to jest sen.

Od studu

Kdo se nestydí, nedojde hanby.

Má dar nestydatosti.

Stydí se jako sedlská nevěsta.

Pýř barva ctnosti. (Nebo kdo se pýří a rdí, znamení studu.)

Od přízně

Přejit' jako sobě sám.

Co sobě, to tobě.

Vážím ho sobě jako oka svého.

Od hlavy

Nebolí toho hlava, kdo to stavěl. (V dvojnásobném smyslu se béře: aneb o boháčích, kteříž dostatek všeho majíc, nestarají se; aneb o mrtvých.)

Od očí, obočí

Má zpředu i zadu oči.

Hledě naň řekl by, že je něco. (Quum facien videas, videtur esse quantivis precii. Ter.)

Z vysoka na jiné hleděti; o pyšném.

Zdvíhá obočí.

Slepý šilhavého dojíká; et contra.

Od uší, sluchu

Natřel mu dobře uši. (Vycpal ho, dal mu na kabát.)

Drbe se za uchem; tj. smutný jest *aneb má starost*.

Třísku má za uchem.

Kde tě nesvrbí, nedrbej, aby přícesu neudělal.

Hluchého kárati.

Od nosu

Všudy musí nos vstrčiti.

Ve všechno aby nos vstrčil; t. o všetečném.

Aby mi se třikrát v nos ukousl, neuvěřil bych.

Potřeboval by beryllum na nos.

Potáhni se sám za nos. (Sáhni do svých ňader, *sám k sobě přihlédni.*)

Dal mu čackou šňupku pod nos.

Od mluvení a mlčení

Kyjem by z něho slova nevyrazil.

Nedomluvíš-li se, nedoleníš se.

Všeho se on odmlčí.

Tichý, ale lichý.

Ani cknouti (páchnouti) nesměl.

Nepovím žádnému, co pravíš; t. nerozumím neb neslyším.

Můžeš na jeho slovo všechno dáti.

Povíme jim, když tudy půjdou.

Němému nerozuměli.

Jedno minout, druhé svinout, k třetímu mlčet, cesta ku pokoji.

V cizím domě nejlépe býti slepým, hluchým, němým.

Od potu

Nerad se potí.

Od práce

Práce bezděčná nebývá vzáctna.

Dělá, co musí.

Nic bez práce nepřichází.

Bez práce nebudou koláče.

Dobrý počátek půl práce.

Od ěader

Nahlídni do svých ěader.

Nahému za ěadra schovávati.

Nahého těžko svléci.

Od vlasu

Za vlas ho neujde.

Od skákání

Neříkej huj, až přeskočíš.

Ještěs nepřeskočil.

Bezpečněji krokem než skokem

Od postu

Snadno sytému postiti se.

Od noh

Co sem na své nohy vstal.

Od pat

Patami napřed chodit.

Patami platit.

Od gestů těla

Sedna bych nevstal. (Ich wolte darob nicht aufstehen. Ist nicht aufstehens werth. Manum non verterirn.)

Chodí, coby mu z nosu kapalo; t. shrbě se, melancholicky.

Pichna trne bych co udělal. Vstrče jednu ruku za pás, udělal bych to. (Romanus sedendo vincit.)

Co tu mám kleměti?

Nic se u něho neosedí. (O marnotratném, chovati neumějícím.)

Nahý nahého neoděje.

Nahého nelze zvlíci.

Od svrabu

Drbe se, kde ho nesvrbí.

Svrbí tě kůže? (Chceš se domluviti neb dočiniti bití?)

XXI. Od nemocí rozličných

Němému já nerozumím; t. kdo mlčí a nedomluví se, kdo věděti můž, co on chce?

Jako by s nežítem zacházel. (O nedotklivém.)

Nebolí ho již hlava.

Má křeč na jazyku.

XXII. Od duše, rozumu, vůle etc.

Nemám duší zahrádek.

Duši by prodal. I duši má prodajnou.

Nepoznal by ho. Jako by to on nebyl. Není k sobě podobný.

Přípovídky od řemeslnictví

XXIII. In genere

Kdo řemeslo dělati chce, musí míti nádobí.

Kdo nejvíc řemesel umí, nejspíš ve psí bývá.

Dvanáctero řemeslo, třináctá nouze.

Seč tě není, o to se nepokoušej. (Kdo čeho nezkusil, neumí o tom rozprávěti; t. nezkušení neumění.)

Mistrovský kus. (Heticonis opus.)

XXIV. In specie Od zahradnictví

Co rychle zroste, rychle zvadne.

Strom často přesazovaný řídko *se dobře vkoření*.

Kdo čemu *chce*, najde příčinu, by ji měl z plotu ulomit.

Čas růží přináší.

Dobry co křen; t. o hněvivém.

Čím kdo výš vyleze, tím tíže (vel níže) dolů padne.

Kdo dole jest, nemá odkud spadnouti.

Kde nemůžeš přeskočiti, podlež. (Fastigio submitte caput. L. Vives.)

Jiné jest krátce, a jiné husle.

Z téhož plotu kůl.

Snáze zaplésti než odplésti.

Vyčesal mu lačný z libového.

Kdo žebřík příkře staví, snadně zpátkem letí.

XXV. Od stavitelství

Co se prudce staví, rádo se boří.

Jedním komínem všecko hnáti.

Kvapné neb spěšné dílo řídko dobré.

Prostavěl statek; t. v konvičkách.

U kamen teplo, u oken světlo; t. drž se příjmů.

Leje co na horká kamna. (O ožralci.)

Oči hospodáře střehou domu.

Znenáhla děláje, víc uděláš.

Na písku stavěti.

Pískem lepiti.

Kdo při cestě staví, mnoho mívá opravovatelů.

Účinek chválí mistra.

Každému jeho dílo vlastní nejlepší.

Není na světě tak pevného pravidla, aby se ohnouti nemohlo. (Transfer-
tur ad juris personas.)

Svou střešku napřed přikryj.

Praha není za jeden rok vystavena.

Kdo příliš přistavuje, rádo se s ním odvracuje.

XXVI. Od orby aneb sedlctví

Přes meze přeoral.

Zaoře ním i zavláčí. (*Omnium horarum homo.*)

Těžko vlkem orati. (*Asinus ad lyram. Vel: Kaž vlku orati.*)

Kdo chce žíti, musí síti.

Co kdo seje, to bude žíti.

Kdo plevy seje, málo nažne.

Jiný sel, jiný žne.

Žeň bývá jednou za rok.

Ještě tvá žeň nedozrála; t. ještě čas nepřišel.

Vpouštěti srp na žeň cizí; zn. všetečnost.

Tříti se do cizího oukola.

Má lán v Třešti; t. jest blázen.

Bláznů (hlupců) netřeba síti, sami se rodí.

Jako by hrách na stěnu sypal a metal.

Kaž sytému sedláku mlátiti.

Sedlák z prosby do lesa jede.

Nerovná spřež nerada spolu dobře táhne.

Cizím oslem býti těžká věc.

Až se za ním práší; t. za sedlákem, když v suchém oře; a za lhářem, když nestydatě lže.

Pro plévy zrna najíti nelze.

Mnoho plev, málo zrna.

Ani stýbla; t. nic.

Kůň, kterýž ovsa dobývá, nejméně ho jí.

Ze slámy nebude než sekanina.

Cep by mu slušel; t. o bláznů.

Svědčí/Sluší mu co nedvědovi cepy.

Umí zacházeti co nedvěd s cepem.

Čije kosa na kámen.

*Sraziti někomu železa. (Vraziti mu z rukou nástroje, překaziti dělati;
jako když se sedláku z pluhu železa srazí, nemůž orati.)*

Tak naše niva rodí. (Sic nostra fert sors.)

Strašidlo na vrabce; říkáme, když nás kdo něčím ustrašiti chce.

Lépe státi za svým snopem než ležeti za cizím mandelem.

XXVII. Od mlynářství

Na starém do mlýna.

Mlým bez vody.

Každý rád na svůj mlýn nahání vody; t. každý sobě nejvíc přeje.

Darmo ve mlýně housti.

Jako by mu ve mlýně houdl; o urputných, kteříž pro zlost a svévolnost
napomínání tak málo slyší, jako se ve mlýně husliček slyší.

U samé vody mlýn. (Blíž toho než dále.)

Jak sobě kdo nasype, tak se mu pomele.

Pustil jen na šrot. (O práci na odbyt, leda bylo.)

Dva tvrdí kamenové nemelí dobře.

Pozdě melí Boží kola.

Nyní se tvá mele.

Syt Havel mouky, nechce otrubů.

Koho oči bolí, nechod' do mlýna.

Na rovnou míru odměřím.

Měrou, kterouž kdo měří, bude mu odměřeno.

Coť se na jeho říčici dostane, umí zopálati; t. o klevetném.

Dali mu pytle; t. chytilo mu naměření.

Děravý pytel.

Domnění mnoho v pytel vchází.

Blázna by v stúpě opíchal. (Neodejde od něho bláznovství.)

Chlouby s pytel, lží se dva.

Nevzal by mlýnského kamene.

Když. se domílá, nejvíc rumpluje.

XXVIII. Od šlejfířství

Brus, aby nepřebrousil.

Na obě straně broušený.

Čije kosa kámen. (Novacula cotem, sc. sentit, aut patitur.)

XXIX. Od pekařství

Z horka nakvašený; říká se o člověku příliš něčemu chtivém, jemuž co se zamane, hned to mítí chce, tak jako těsto z horka zakvašené prudce kyše a do peci chce.

Z lopaty zmítá.

Snědený chléb peče.

Všecko pekaři.

Kdo v peci býval, jiného tam ožehem štárá.

XXX. Od malířství

Jinou barvu dáti.

Přidám já jemu barvy; t. zahanbím ho.

Kdo chce malovati, musí mít barvy; t. kdo chce vymlouvat, musí věděti
čím; kdo chce někoho přemudrovati, musí míti rozum.

Mluví jako slepý o barvách; t. čemu nerozumí.

Vymaloval ho živými barvami. (Suis cum pinxit coloribus.)

XXXI. Od pastýřství

Neví kam koz hnáti; . nemá rady, úzko mu. (Aqua illi haeret.)

Vlku ovci poručil.

Každý živočich své pastvy hledá.

Kráva neví kam jít než za stádem.

Prosíš holi od ovčáka.

Když ovci stříhou, koze řít lupá.

Mnoho vřesku, málo vlny.

Ani srsti; t. nic.

Tak dělají, aby vlci byli syti a kozy celé.

Rozmazané máslo. Měkčejší máslo.

XXXII. Od myslivectví, číhařství

Mnoho psů zaječí smrt. (Jednomu neb dvěma chrtům předce se někdy vytočí a vyklící, ale když jich mnoho, sotva. Tak kdo mnoho nepřítel má, pomohou sobě naň.)

Smekl naň; t. pustil. Nebo se chrti na smečce vodívají.

Starou lišku těžko chytit.

Vyštveš vlka z lesa.

Drží jako vlka za uši.

Žádný se jemu nevyběhá; o klevetném se rozumí.

Honěný; i. ictus sapit, opatrný.

Kličkám dobře rozumí.

Spadlo mu z kličky; t. chytilo naměření.

Lučístě tuze napaté puká.

Vlka na kulhavém koni honiti.

Pozdě bycha honiti. (Factum infectum optare.)

Stopy se držeti.

Zaskočiti od díry. (Myši, králíku, syslu etc.; t. vzíti někomu útočiště.)

Když se psům nechce lovu, darmo štváti.

Nebude dobré štvání, zívá se psům.

Vyvedli ho na opice. Nebo opic neštvávají.

Na rozdílrou zvěř rozdílrou čížba.

Huš tele na vlka.

Předce našel mezeru.

Bez prachu střílí; t. o chlubném.

Střílí co v/na holuby; o lháři. (Metaf. proto, že se nejen kulkou střílí, ale lukem; tak lživý člověk rozličných klik se chytá.)

V samu špičku trefil.

Případně doložil; dokládá na ořech.

Zajíce v měchu nekupuj.

S švagrem na zajíce, s bratrem na nedvěda. (Šal. Bratr bratru jako město hražené.)

Poštval ho na zajíc.

Uhodil (trefil) Mělníkem v Hošku, až se Roudnice zatřásla.

Zastřelil holuba, motovidlem střelil.

Umí lišku štváti.

Uvázl jako na lep; t. jižť jest oklamán.

Kdo jinému jámu kopá, sám do ní upadá.

Bláznu vejra poručiti.

Velikých ptáků pod pomeč nelapají.

Na holuba netřeba než necek.

Kdo ptáky chce lapat, nemusí mezi ně kyjem házet.

Ptáčník sladce píská, když ptáka chce přivábiti; zn. chytrost.

Položiti mu vnađu.

Podsypáno humence.

Kdo jednou ptáka z ryku pustí, na střeše ho těžko lapati.

Domnívá se, že lapil bílou vránu.

Neumí holubův lapati.

Z brku někoho vyraziti. (Jako ptáka když...)

Lepší vrána v pytli jedna než na vrbě tří.

Lepší vrabec v ruce než vrána na střeše.

Nešklub ptáka, než ho lapíš.

Nové roztahuje síti. (Novum exercet aucupium.)

Umí dobře s ručnicí pod vodou; o opatrných, opatrnost svou tajících užívá se.

Chtě lapiti káče, uhonil lysku.

Pole zaležel.

Pes lovčí neužíváním zaválený. (Užívá se o těch, kteříž lhostejností něco zameškají.)

XXXIII. Od rybářství

Ryby na lep, ptáky na udici lapati.
Vítr do saku lapati.
Kdo chce loviti, musí do vody.
V strništi ryby loviti.
Za/Před sakem ryby loví; t. zameškati příležitost.
Za kale nejlép se loví.
Umí on v kalném loviti.
Jistý jest co voda v saku; o lháři rozumí se.
V rákosí suku hledati.
Vehnal ho do měcha.
Ulovil, nač sít roztahoval.
Mnoho zatáhl, ztrhá se mu sít.
Umí rybám nástrahu strojiti.
Nepůjde ten podruhé do vrše.
Od kádí rád ryby kradeš.

XXXIV. Od řeznictví

Spaříš mu dršťky studenou vodou.

Umastil se jako chudý řezník.

Trefný co jelito.

Dosáhl ho v živý, neb do živého.

Z jednoho vola dvou koží neberou.

XXXV. Od kuchařství

Ze psa, by ho jak chtěl kořenil, zvěřina nebude; t. z lotra dobrý člověk.
Nevypítvaný knot; t. nevycvičený, z něhož troupství nevybrali, jako z ryby
střev, smradí se.

Tento drží rožeň, onen jí pečení. (Říká se o dvou, z nichž jeden práci
vede a druhý užítky bere.)

Zlého navaříš.

Kde mnoho kuchařů, nejspíše přesolí.

Posed'te kroupy, až hrách uvře.

Nezapomní hrušky v popele.

Ne toho pták, kdo ho šklube.

Zůstává on v své jíše.

Rozlil ocet.

Kyselého přilévati k octu.

Strojnýs co na ruby jelito.

Zavoněla mu lepší pečeně. (*Vrtkavý pro zisk.*)

Mastné vždycky po vrchu zplývá.

Čím hrnek navře, tím zapáchá. (*Zvyk trvá.*)

Chlubná plíce z hrnce lezou.

Na každou smrdutou zvěřinu jíšku uměti udělati; t. chytrost.

Pod pokličkou oni to vaří.

Kdo ví, co v hrnci vře, když je pod pokličkou; t. nevěřiti.

Cos pro oheň přišel?

Cot' se dopěká, to krájej.

Nemíníš-li vařiti, nezasekávej.

Kdo v peci býval, jiného tam hledá/šťára.

V naději hráchu nevař. (Nemáš-li do něho slanin, netrošuj se, žeť někdo
dá.)

Z tučného masa tučná polívka.

Potřebná kuchyně.

Nahlédá co pes do kuchyně.

Zanova řešátko (na stěně bývá, staré pod lavicí).

Holub pečený žádnému do úst nevletí.

Tučné svini řit mastit.

Třebaliť slanin mastit?

Přepepřil. (Říkáme, když kdo něco na schloubu příliš slušně, až neslušně dělá.)

Komu pepřno, nech nejí.

Peprná jest to jícha, nekaždý jí jisti můž. (De morosis.)

Ne všechno jsou kuchaři, kteří dlouhé nože nosí.

Vře v něm.

Pomalu dobrého, aby dlouho bylo.

Přidal mu chuti.

Kde oběd, tu milá, kde večeře, tu jiná.

Umí více než hrách vařiti.

Vyňali mu z hráchu slaniny a maso z polívky.

Vyřezal mu sádlo z libového.

Vrtí se co šiška na másle.

Varuj se příliš zdravých krmí; *t. surových, čerstvých ještě.*

Kouří se za ním.

XXXVI. Od vinařství, pivovárnictví, šenkýřství

Vína nemají. (Joh. 3.)

Nemůž vždycky plným jiti kohoutkem.

V škaredém sudě můž také býti dobré víno.

Našel věnřk.

Sud nešvárný i co se do něho vleje, zanečistí.

Leje do se co do sudu. Nemá dna. (*O ožralci.*)

Jde z jiného sudu.

Vím já, co se do něho vlévá. (Mnoho-li se do něho vlévá, třeba mi věděti.

Totíž, seč může býti, jak učený, moudrý, rozumný jest. Jest z. člověk nádoba, v niž se dary Boží vlévají.)

Pij pivo, jakéhoš sobě navařil.

Zanova pivo kyše, než se ustojí. (Principium fervet, medium tepet, ultima frigent.)

Ani ocet, ani pivo.

Bylo někdy pivo, než již jsou kvasnice neb ocet.

Ne sám ten pivo pije, kdo je vaří.

Jižtě s ním na náklonku.

Zdráhá se co kule do pivnice.

XXXVII. Od formanství a rejtharství

Kdo bývá na koni, bývá i pod koněm.
Po vyvedení koně marštal zavíratí.
Když se koni oprou, vůz musí.
Chtivého koně příliš nežeň.
Dva koni víc utáhnou než jeden.
Koně za vozem zapřáhati.
Ano, neboštíku koni ovsa (opálati).
Bez ostruh na koně nesedej.
Dodal mu ostruh.
Potřebuje uzdy neb ostrohy; o drzím a o lenivém říkáme.
Když podsobní nehýbá, náručnímu těžko.
Nerovná spřež. (De morosis conjugibus, vel collegis.)
Lačný osel ani kůň nepotáhne.
Starý forman rád biče třeskání slyší.
Forman v blátě formanství se odříká, a do hospody přijda, zase maže
vůz.
Sytý táhne.
Nesytý nepotáhne.
Kdo maže, ten jede.
Rejdovati někam; t. radami směřovati k něčemu.
Nemůž se do toho vrejdovati.
Dojeltě; t. zle věc k cíli vyvedl.
Vozili se před námi, budou i po nás.
Ujeda míli, postůj koni chvíli; ujeda tři, čela jim potři; ujeda šest, dej jim
jest.
Vytrhl na sucho.
Neví z místa kam hýbatí. (Bud' že koní neumí zpravovati, aneb cesty neví.)
Kam oje, tam vůz.
Mlčenou obrátíš, kam chceš.

Ohlédati se na zadní kola; t. při rejdivání hleděti, aby nejen předeek, ale i zadek dobře jíti mohl.

Páté kolo u vozu.

Neb: jest ho potřebí co pátého kola u vozu.

Pěšky jako za vozem, vše fůra.

Není vozu, není koní, jedna psota druhou honí. (Šim. Lomn.)

Nemazaný vůz těžce se táhne.

Připřáhnouti.

Jak zapřáhl, tak jede.

Přijel mi v cestu.

Kdo zavadil, nech vovadí.

Coufá; t. bojí se.

Zastav.

Jinam oje obrátil.

Uzdu pustiti.

Ko z úst vypustíš, šesti koňmi toho nevtáhneš.

Vzal na kel; t. kůň tvrdoústý uzdu. (O urputile svévolných a z poslušenství se vydobylých říkáme. Momordit frenum.)

Kdo má koně, snadno k němu sedlo najde.

Brzo vypřáhl. (*Kdo povinnost neb práci brzo opustil.*)

Hodí se pode všecka sedla. (Homo omnium horarum.)

Do chomouta netřeba než slámy, nehodí se než sláma, a kroupy do jelita.

(Bovi foenum, psittaco saccarum. J. Scaliger.)

Kde provaz tenký, tu se trhá.

Trojnásobní provaz nesnadně se přetrhne.

Nedojeda skácel.

Veze na trh cibuli, zase přinesl ošlejch.

Hodí se vzadu na vůz, aby brzo vypadl; t. špatná věc.

Vsedl na koník.

Jede Janek na koníku.

Již vozí psem zelí.

Ujítí mu obroku, aby tak neskákal.

Uvázl. Uvázl za jazyk.

XXXVIII. Od plavectví

Bez vesla na moře; t. nemoudrý se dává, a potom neví kam.

Přeplynuv utonul. (Toto bove devorato in cauda deserit.)

Již vybředl. (In vado.)

Těžce vybředem.

Hluboko zabředl; zn. škodu nenabytou.

Snadno jest z břehu na tonoucího se dívati.

Když neumíš plout, do vody neskákej; t. všetečnost.

Koupej se, drže se břehu.

Již sem na břehu.

By se břehu chytil, všechno se s ním utrhne.

Koštovati brodu.

XXXIX. Od vandrovnicství

Pro stezku silnice neopouštěj.
Proraženou cestou leckdos trefí. (Inventis facile est addere.)
Těžko toho vodit, co nemůže chodit.
Voditi za nosem; t. škrabati.
Všudy byl; všudy nos vstrčil.
Přišlo mi skrze oheň a vodu jíti.
Vleče se co můra; o lenivém se říká.
Nekráčí šlépějemi otce.
Vyjdi, nač vyjdi.
Oběma nohama utíkal.
Na čtyřech nohách dál zajde než na dvou.
Jak běžel, tak běžel.
Běž, jakť skoku stačuje.
Pospíchej znenáhla.
Pomalu jda, dál ujdeš.
Patami napřed kráčet neb choditi.
Patami zaplatiti; t. utéci.
Paty ukázati.
Nepůjde snadně zpátkem.
Nedovandroval; t. nepřeučil se.
Šel jako s listy.
Co prudce běží, skoro dobíhá.
Jest na poskoku. Jest na té cestě.
Hotov pěšky i na koni.
An chodí, co by mu z nosu kapalo.
Nemůžem-li tudy, půjdeme jinady.
Ukrátiti mu skokův, aby tak nehejsal.
Hleď, aby nezabloudil.

Až kulhavý přijde; t. poslednější posel přinese něco jiného než první pokřik.

Již sem se odtud vrátil; t. myslí, t. o čem mi pravíš, již sem na to sám myslil.

Nemáš-li koně, chod' pěšky.

Dojde čelem místa.

Zavéstí něco. Opět zavedl.

XL. Od kupecství

Koupil by ves, a peníze kdes.
Bez peněz na trh, bez soli domů.
Penězi se všechno spraví.
Na peníze žene.
Peníze milejší než hrdlo.
Peníz jeden druhého brání.
Za peníze sobě nepřítelé koupil.
Kdo sobě haléře neváží, nebude bohat/ani zlatého.
Krejcar střeže kopy.
Také náš krejcar 6 denárů platí.
Také přijde čas, že můj krejcar 6 peněz platiti bude.
Tak ta mince platí.
Jeden za osmnáct, druhý bez dvou za dvacet; t. jak jeden, tak druhý.
Nedá se prodati.
Trefil kupec na kramáře; t. klamář na lháře.
Všeho-liž by se dokoupil?
Jak jsem koupil, tak prodávám.
Chceš-li míti blázna, kup ho sobě.
Slepá koupě.
Nekupuj v měchu prasete.
Zaplatil by několik jiných.
Vyplatil košili a zastavil sukni.
Kupecské věřování a ženský pláč na strych se neměří.
Jak mi půjčíš, takt' odplatím.
Víra lepší než hotové peníze.
Lepší míra nežli víra.
Starou prodáváš.
Ne se vším na trh neb na krám; t. o chloubě.
Co by kdo rád odbyl, to chválí.

Jde mu to, jako by darmo dával.
Jenže toho darmo nedávají; zn. lacino.
Kdo neprohlédne očima, prohlédne měščcem.
Cena do měšce nejde.
K čemu několik měščců trhat?
Snáze z několika měščců než z jednoho.
Potáhl ho dobře za měšec; zn. draho.
Jest na váhách; t. na rozmysle.
Pravás váha.
Příliš náramně svou cení; o chlubných říká se.
Kdo tě nezná, koupil by tě; a kdo zná, darmo by tě nevzal.
Ten jináč nedá, než zač procení.
Nedá jináč než za hotové.
Neb stráta, neb zisk.
Pokud měšce, potud přítele. (Fervet olla, vivit amicitia.)

XLI. Od tkadlcovství a soukenicství

Zarazil dřív, než přisoukal.

V jedno brdo tkáni/tkají.

Osnovy dosti, outku málo.

Outku nestává.

Ani osnovy, ani outku nemá. (Když kdo nic nemá, odkud by živnost neb práci začal.)

Tu je uzel.

Bije v jeden kraj.

*Po niti klubka. (Dojíti. Domakati se věci, doptati se něčeho, najda zname-
ní jisté.)*

XLII. Od řemenářství

Delší krájeti řemeny, než kůže stačuje.

*Napravil se co řemen v ohni. (Stříbrné a zlaté věci v ohni se čistí a napravují,
řemen jen se skrčí a pokazí.)*

XLII. Od krejčovství

Šít jako párat, vše robota; t. jedno jako druhé.

Nepárá se mu po vrubu; t. nedaří mu se po jeho vůli.

Nechce se po švu páрати.

Sobotním štychem; t. na odbyt, spěšně, ledabylo.

Šijí komusi kuklu. (Aliquid monstri alunt. Ter.)

Musel by mnoho plátna míti, kdo by chtěl lidem ústa zašíti.

Lež by jak premoval, lež zůstane.

Po niti klubka.

Již bych jehlu našel.

Trefí se co sedm loket v kuklu.

Podšitý šibalem. (Alluditur na kožich podšitý sobolem; homo duplex.)

Jest liškou podšitý.

XLIV. Od ševcovství

Na jedno kopyto dělaní/boty vsechněm šíti. (*Dva neb tři sobě v něčem podobní.*)

Švec dokad jednoho bota neužije, druhého nezačíná.

Žádný neví, kde koho střevíc hnete, než kdo v něm chodí; zn. zámutek.

Nechce se po švu párat.

Lepší celé než opravované.

Látej staré střevíce, jak chceš, nebudou nové.

Látané není nové.

Roznosil to na střevících.

Nemudruj švec přes kopyto. (Ne sutor ultra crepidam.)

An to ševci na kopyta pískají. (*O věci již vůbec známé.*)

Běží jako švec na trh.

Tajnýs co šídlo v pytli.

Vel: Nemůže se šídlo v pytli tajiti.

Dratev jde za štětinou.

XLV. Od šatstva

Jiný stav, jiný kroj.
Nový křtalt vede.
Tuhý jako zmrzlá košile; t. vrtkavý.
Bližší košile než kabát.
Hodil kabátem; o lháři mluví se.
Dal mu na kabát.
Nedá na sobě pláště trhati. (Vel: Šetří pláště.)
O tom, kdo se rád dá při kvasu neb jinde, kde rád jest, zdržeti.
Což na sobě šaty dát trhati?
Neforemný jako naruby kožich.
V kožiše moudrost nositi; t. nádhernost.
Pro prým kožicha nekaz.
Zpeř mi kožich a nemáče.
K starému kožichu nové rukávy.
Chodí co kožich na rukávech. (Homo ficulneus.)
V rukávě to mám.
Sukně musí míti rukáv.
Lépe rukávem zatkati než celou sukní.
Ne vše axamit, co se černá.
Hedvábný; t. rozmazaný.
Damaškové zvůle užívá.
Živá hlava klobouček nachází.
Pokorný, okolo prstuby ho obvinul.
Obul se v cizí škorně, jakť laškuje!
Rozpásal-li že se? (O lháři.)
Nepáře se po švě.
O několik dírek popíti.
Vypadl z rukávu.
Utekl se v kožišku do vody.

Punčocha za klobouk. (Das schickt sich wie sechs Finger in ein Handschuh.)

Ano, tref se punčocha za klobouk.

Nahého svlékati.

Tak řemen táhni (natahuj), aby se nepřetrhl.

Našla hadra onuci.

XLVI. Od havířství

Zlaté hory slibuje.

Ne z každé rudy bývá zlato.

Každý kov má trusky.

Z rudy nebude kov bez ohně.

Zlato nehloubě leží (an?); vel: Zlata se nejtíže dobývá, a nejméně ho.

XLVII. Od kovářství, zámečnictví

Proto kovář kleště má, aby se nespálil; t. čeled.

Byl jsem mezi kladivem a nákovadlím (*Inter malleum et incudem, sac-cum et saxum.*)

Raději užívá kováře než kováříka; t. řemeslníka než hudlaře.

Nemůž-li kovati, pomáhá dýmati.

Nyní se tvá kuje.

Horké železo nejlépe se kuje. *Vel.: Za horka se železo nejlépe kuje.*

Brzo vyhasil. (*Brzo přestal, brzo svatvečer učinil.*)

Není než kladivo. (*Mlazivo, t. nejapný, váhavý. Tardum mobile.*)

Zamkl mu ústa.

XLVIII. Od bradýřství

Trefil holič na bradýře. (Indicit novacula in cotem.)

XLIX. Od mydlářství

Pravés mýdlo; o rozmazaném.

Namýdlil se.

Daremně se mydlíš; t. očišťuješ, vymlouváš.

L. Od tesařství a truhlářství

I mistr tesař se utne.

Ztlusta teše. (Crassâ Minervâ.)

Jemu všecko po šňůře jíti musí.

Ne po šňůře. (Examussim.)

Pod hvězdou měří stěny. (O opilém.)

Tužil se, a když k suku přišlo, oslábl.

Trefil na suk. Přišli jsme na suk. Tu suk.

Na tvrdý suk tvrdého třeba klínu neb palice. (Malo/Duro nodo malus
cuneus quaerendus.)

Klín klínem vyraziti.

Když praští, rádo se láme.

Neřád v tvrdém vrtá. (O lenochu nepracovitém.)

Oportet tvrdý nebozíz.

Z prkna nebude než drtina.

LI. Od soustružnictví

Mé milé trdlo za tři groše. (O hloupém se užívá.)

Všecko chce na soustruh míti.

LII Od hrnčířství

Chtěl udělati čbánek, a když zatočil kruhem, udělala se pernička. (Říká se o těch, jimž předsevzetí jinak, než chtěli, a směšně nějak, vychází.)

Bezedný čbán; t. lakomý.

Hodná poklička toho hrnečka.

Hrnec kotel káře, oba černí.

Propekl pánvičku.

Hrncují se, praví dva chodci.

LIII. Od stavení

Do kouta někoho vehnati. (Do nesnadnosti, odkudž nemůž.)

Kdo nemá okenice, můž slámou zahraditi.

Leda se věchtem díra zastrčila.

Vtípil se došků trhati.

Slaměná to příkrývka. (Mdlá zástěra neb výmluva.)

Spadl z lavice.

Jako by té stěně mluvil. (O zatvrdilém.)

Stěná zbílená. (*O pokrytci.*)

Lže ve všecky v hambalky. (*Směle rozpouštěje.*)

Ode dveří vzatá:

Před cizími dveřmi mésti.

Met' před svým.

Nemnoho já mu dveří polámu.

Nemnoho kličky ohladím.

Nestrkej prstu, kde se dvěře scházejí.

Již jest ve dveřích.

Všecko se na něm odvírá i zavírá.

U prahu skáceti. (A janua aberrare.)

Netrefiti do dveří.

Špatně vrzá. (O mizerném řečníku.)

Hlavou zdi neprorazíš.

Jako by za stěnu zastoupil.

LIV. Od malířství

Černý bílý nevím. (Ater an albus sit nescio.)

K líčení třeba líčidla.

LV. Od lázně a lazebnictví

V horké lázni.

Leje jako na horká kamna. (*O nesyťém ožralci.*)

Kdo chce novin, jdi do lázně *neb* do krčmy a k šestinedělce, najdeš.

Jako by holého zmyl. (*Spěšně se něco vykonalo.*)

Holič lazebníka drbe.

Trefil holič na bradýře.

Bez břitvy holiti.

Neholí se trdlem.

Z vysoka podholený; o pyšném se říká.

Neholený blázen. (*De moroso.*)

Hol na dlani.

Cizí špinou se umýváti. (Cizími hříchy své vymlouvati.)

Moudře to třeba holiti.

LVI. Od jídla, kvasů, hodování

Chléb s solí, s dobrou volí.

Všudytě chléb jísti.

I jinde chléb jedí o dvou kůrách.

Jednou rukou chléb podává, v druhé drží kámen.

Cizí chléb (dobré bydlo) mívá (má) rohy.

Cizí chléb vždycky sladší neb chutnější.

Lepší kus suchého chleba s pokojem než etc.

Kdo za stolem jídlo zmešká, Bohu ho není žel.

Za stolem sedě, jídlo zmeškal.

Lépe za svým pecnem než za cizím krajícem. Těžkoť jest jísti, když není
co.

Zítra se také bude chtít jísti.

Lačnému všecko k chuti.

Ani se najísti nesmí.

Div po sobě nejí.

Ne nadarmo hubě jísti dávám, nech mluví, co já chci.

Mysl již dávno v mísi. (Plaut.)

Chléb má rohy, nezvůle nohy.

Syt chleba neodcházej, ani v horko šatův.

Ten se chléb k tomu sejru můž hoditi.

Dva obědy se nervou.

Z příjedu hlava nebolí.

Ještě to mezi ústy a lžicí. (Multa cadunt inter calicem supremaque la-
bra.)

Komu peprno, nech nejí.

Komu neslano, přisol sobě.

Bez práce se člověk nenají.

Vzáctný jest tam jako popel v kaši.

Kdo chce užívatí sladkého, musí prvé okusiti kyselého.

Není-li zvůle, přestaň na mále.

Májové máslo; t. rozmazaný.

Mastněť vždycky povrchu zplývá; t. souditi se s vyšším nesnadno.
 Kaž se lačnému postiti.
Sytý lačnému nerozumí.
 Ne každý vesel, kdo zpívá.
 Sám sobě hude, sám vesel bude. (Když se sobě kdo sám v svých věcech
 lahodí.)
 Nechval hodů, až z nich půjdeš; t. konec ukáže.
 Ne vždycky hody, někdy hůdky.
 Ne vždycky posvícení.
 Každý den huj, buj.
 Od hospody krokem, k hospodě skokem.
 Není té krčmy, aby v ní při kvasu někdy svády nebylo.
 Tak dnes utrácej, aby i zítra měl co.
 Šestiřada se ho chytá, neb jímá; t. o chudobě.
 Nachoval, stýskal, promrhal, výskal.
 Jak nabyto, tak vybyto.
 Zle dobyté, zle odbyté, neb užité.
 Nebožátko, nedali mu píti.
 Ještě jste všeho nedopil.
 Snědl mnicha, a kápě mu v hrdle zůstala; t. ochrapěti.
 Všecko by rád sám pohlтал.
 Kdo má koláč, najde i družbu.
 Co střízlivý v sobě kryje, to opilý z sebe ven vylije.
 Co vypiji a sním, to že jest můj podíl, vím.
 Mohou spolu peníz propiti.
 Toť by se pilo, ne to Páčovské.
 Nalil mu zase vrchovatou.
 Vody by mu nepodal. (Když se někdo neb něco někomu rovná, jako by
 s ním na bratrství píti chtěl, an druhý špatnost jeho proti sobě vida,
 ani by mu vodou nepřipil.)
 Jest mezi lžící a ústy.
 Těžce to musíš vypiti.
 Nebo pij, nebo se bij.
 Kdo břicho naladuje, jazykem rád šermuje.

LVII. Od manželství a příbuznosti, et contra

Kdo má pokojné manželství, v svobodném jest stavu. (Ex Hieron. p. 70.)

Není toho manželství, aby se v něm něco odporného nepříhodilo.

Dobrá žena, drahá směna, neb cena. (Vel: Dobré ženy nemají ceny. Zlosti ženské není lékařství.)

Ženy dlouhé vlasy, krátký rozum.

Ještě ženská matka neumřela.

Na ty tanty vanty já dcery nedám. (*O nejistých hoších.*)

Žena zlá, trpké zelí.

By panna; t. stydlivý.

By bratru; t. *bez nadsazování ceny.*

Ne každému bratru věř.

Lotr ne bratr, kurva ne sestra.

Neznámost nemilost. (Ignoti nulla cupido.)

Milý jest, když jde ven.

Milý na milém všecko snese.

Milý jest milý, byť byl na poli shnilý. (Vel: Každému své milo, byť na poli bylo shnilo.)

Rovné k rovnému se táhne.

Každý sobě sám nejbližší.

Nejprv sobě, potom jinému.

Hodné muž stát za podobné.

Lépe míti sto přátel než jednoho nepřitele.

Dobrý přítel zlato převažuje.

Starý přítel a staré víno řídce chybují.

Lepší blízký soused než daleký přítel.

Přítel přítele Bůh.

Přítel jest on mého měšce.

Přítel jest ne můj, než mého štěstí.
Přítel dobrá věc, ale běda, kdo jich mnoho potřebuje.
Častý počet přáteli činí.
Od přítele i rány milé.
Chceš-li nepřítele míti, učiň někomu dobře.
Rozkmotřiti se.
Svěř se tetě, roznese tě po všem světě. (*Paronomasia.*)
Měsíc nejjistší přítel. (*Hoc a pecunia.*)
Vrhl se po strejci (*po matce, tetě, nevím po kom*).
Nechce havranům strýc.
Štěstí a neštěstí sousedy sobě jsou.
Zdráhá se co sedlská nevěsta.
Pravá baba.
Nepočítal otců. (*De spurio, nato patre incerto.*)
Měl matku dobrého roku/z levého boku.
Bezděčná milost a vytřená červenost za nic nestojí.
Kde milost, tu oči, kde bolest, tu ruce.
Když se žení, tolary mění; jak se ožení, peníze není. (*Paron.*)
Ještě mléko mateřino na bradě, a chce se ženiti.

LVIII. Od domovní správy

Všudy dobře, doma nejlép.

Přestaň na domácím.

Již sme doma.

V svém domě každý jest pánem.

Není žádného doma.

Nemá všech doma. (Rozumů; nemůž všeho rozumně řídit, jako hospodář, když čeledi doma nemá.)

Vlastní chalupa peklo i ráj.

Doma zrostlé tele. *(O neprovandrovalém.)*

Za pecí válený. *(těž)*

Kdo v peci bývá, jiného tam štárá.

Dům jeho jest špižirna chudých. *(O štědrých.)*

Nezavírá před přítelem domu svého.

Všeckoť se to domů vrátí.

Pan Drbal z Nemanic k němu se přistěhoval.

Schované se hodí. *(Bonus Servatius facit bonum Bonifacium.)*

Jednou špic, po druhé nic. *(Paronomasia.)*

Málo k málu a vždy víc.

Peníz, který přichováš, jest tak dobrý jako ten, který vyděláš.

Nejde z tvého měšce.

Čí chléb jím, toho píseň zpívám.

Pán hrdý, chléb tvrdý, ohlédnu se jinde. *(Toli do Paronomasií?)*

Po obědě lžice hledati.

Psa kusem chleba spokojí.

Malé děti, malá starost, hrubé děti, hrubá starost.

Zvláštních lidí děti nezgary. *(Heroum filii noxae.)*

Věrný slouha nezaplacený klénot.

Není dobré znamení, když čeládka mnoho tratí, aneb nachází.

Uč své děti kaši jísti.

Svého hledět jest nejlép.
Mezi dvěma stoličkami na holo sedl; t. chybilo naměření.
Za nova řešítko. (Na hřebíčku bývá, potom pod lavicí.)
Upřímý co motovidlo.
Kdákání slepičí pro vejce.
Máš mne za onuci.
Našla hadra onuci.
Našel pod lavicí, běže za vozem.
Ten neřád darmo z lavice spadne.
Před svými umétati.
Tlustě přede.
Dotud se se čbánekem pro vodu chodí, až se rozrazí; t. všechny věci konec mají.
Dobro mílo odkudkoli. Míl statek jakýkoli.
Jinde toho hledá, čeho doma nazbyt má.
Sprav své doma, neštrafujíc cizího.
Kdo chová svého, nebude žádný cizího.
Kdo svého nehledí, nedlouho dědí.
Propálil řešátko.
Groš na střechu uvrže, a spadnou mu dva.

LIX. Od rozličných věcí v městě

Když se možní množí, chudých přibývá. (Nebo když někteří dvory, rolí, luky etc. skupují a spojují, chudině co zůstane?)

Bohatnouti není hřích, když se děje bez něčího ochuzení.

Bohatnouti není největší umění, ale s bázní Boží bohatnouti, to jest něco.

Měšťan a sedlák čím se dělí? Zdí.

Kdo ve všech ulicích bydlí, zle bydlí.

Vědí sousedi, jak kdo sedí.

Dobrý soused, drahý klénot.

Vedle sousedů zlé i dobré trpěti.

Každý má dotud pokoj, pokud mu ho soused příti chce.

Sám se chválí, zlé má sousedy; t. o chloubě.

Když u sousedů hoří, odstav svého.

Na mou střechu hází a na jeho padá. (Když soused sousedu škodu dělá, sobě tím nic neopravuje, protože věci blízce spojené všeho jakouž takouž společnost neb účastnost mají. Míní se pak příslovím tím, že když kdo jiného drbe neb stíhá, tím, v čem sám jest, sebe drbe.)

Správný co bratrské hodiny.

On neběře ouroku, protože se mu hlavní summy nedostává.

Dluh má nohy.

Řečí dosti, skutek utek.

Mlčením člověk mnoho řečí odbude.

Hrdý se pyšnému rovná.

Spadlo mu z kličky.

LX. Od věcí právních

Co smíš radit, směj sám činit. (Patere legem, quam ipse tuleris.)
Dobře radí, kdo lidí nevadí.
Ve dvou rada, ve třech zrada.
Holé/Přísné právo, bezpráví. (Musí z[ajisté] opatrnosti něco vždycky
býti přimíšeno.)
Právo slouží bdícím, ne spícím.
Toť jest již přes právo.
Na myšlení právo nejde.
U starých rada.
Jiným radí, sám neví co dělati.
Nemá všech doma. (Radních pánů rozuměj.)
Bez rady nic nečiň, a po účinku nepykneš.
Jsi-li mladý, uživ rady, ctnostně se chovej.
Komu raditi nelze, nelze pomoci.
Dobrý rádce za Boha.
Někdo i s dobrou radou zůstává vzadu.
Dobrého se potázel, neb poradil; t. dobrého měl rádce, dobře udělal, ja-
koby nejmoudřejší rádce pověděl.
Kvap jest zlý rádce.
Pán Bůh vysoko, král daleko, pravdy a spravedlnosti v světě málo.
Poradil se s Vaňkem.
Ani ho rady, ani do vády.
Chceš-li míti nesnáz, dej, půjč aneb slib.
Nesrozumění nesnáz činí.
S bláznem se o palici nevaď.
Vymlouvá se, an ho ještě neviní.
Očitého bych svědka vinšoval.
Dobré svědomí, tisíc svědků.
Jeden člověk, žádný člověk.

Snad má dvě strany.
Rukojmě, hrdlo jmě; vel, ukoj mě.
Kdo za jiného slíbí, chystej své.
Aneb: Po slibu škody čekej. Kdo slíbí, ten dej.
Maceše křivdy žalovati, u kata milosrdenství hledati.
Pravda se z něho propukla/vypukla.
Pravda v háji.
Skutek pravdu vykládá.
Co pravda, to pravda.
S pravdout' jest před Boha.
Směle pravím, nech to kdo chce slyší.
Ne barvy, ale pravdy šetřím.
Není toho fochu, aby v něm nebylo pravdy trochu.
Ne vše pravda, když se pěkně mluví.
Pochybovati, půl pře pryč.
Co se dlí, to se mdlí.
Jižtě to na řepě zajato. (Co se při jistíně zastihne, těžko toho vymlouvati.)
Na vlasu jeho život visí.
Neběží o řemen, než o celou kůži.
Dává na lidi; t. porozumívá své mdlé při, přestává fauněti, dává se na
jiných rozeznání!
Do černých knih zapsati.
Běží mu o grunty.
Z cizího uprostřed moře.
Povolující s činícím jednostejnou odplatu berou.
Čím kdo hřeší, tím trestán bývá.
Spravedlnost do nebe utekla.
K ničemným věcem vosk tlačí.
Mysl cla nedává.
Mysl projde všudy.
Jako by groš biřici dal.

LXI. Od věcí kostelních a církevních

Nejsem kněz; říká, kdo něco promluviv opětovati nechce. Kněží zajisté, aby lépe v mysl ložili, co potřebí, jednu a tuž věc několikrát téměř kázání opětují.

Nic se neví, kdo kněz, neb kaplan.

Knězi na faře nejlép.

S knězem na faru.

Jako bych se knězi zpovídal. (Tak pravdu mluvím, tak nic netajím. Jiní říkají: Pánu Bohu.)

Moudrý-liž by ho kněz křtil?

S prorokem do louže; když kdo zlého něco předpovídá.

Chudá fara, sami mniši zvoní; zn. chudobu.

Odera kostnici, přikrývá kostel.

Po obědě ke mši; říká se, když kdo pozdě přijde. Nebo u papeženců mše po obědě držána býti nemohla.

Půjde po hřbetě ke mši.

Není toho kostelíku, aby v něm jednou do roka posvěcení nebylo.

Jest právě dokřtěný.

Nekřtím; říká, když kdo jmenovati neb vysloviti čeho nechce; proto že se při křtu jména dávají.

Ale svátost, nedotýkejte se ho; t. o rozmazaném.

Kdo oltáře nevídal, peci se klaní; t. kdo zvláštních věcí svědom není, ledčemu se diví a za zvláštní drží. Z modlářského papežstva vzaté adagium.

Požehnal jsem se. (Od pověrného papežského zvyku, kteříž když se čeho lekli aneb jim neobyčejného co přišlo divného na oči, křížem se žehnali; t. podivil jsem se; *o ustrnutí.*)

O rybách a angelích nesnadno kázati.

Dal mu ostrou kapitolu; t. domluvu.

Kočíčí modlitby nebe neprorázejí.

Ještětě to na Boží milosti.
Ale s Pánem Bohem.
Vítej, svatá pravdo.
Zkušujte duchů.
Mnoho pamatuje velikých pátků.
Lenivým jest vždycky svátek.
K dobré věci přináleží chvíle.
Chybila mu modla; t. to, v čem naději složil. Z pohanstva ještě přípovídka.
Slyšel zvoniti, ale ne sezváněti.
Stará víra.
Zaplatít' na malé letničky.
Svá vůle každého zepsuje.
Svá vůle v pekle hoří.
Štědrého dárce Pán Bůh miluje.
Starý hřích novou hanbu činí.
Ten méně věří Bohu než svému tlumoku.
Trp míle, dát' Pán Bůh více.

LXII. Od věcí válečných

Od boje, bití

Kyj má dva konce.

Za holou špici korda neujímej, hled', aby k jílčům přišel.

Kdo chceš pokoji, nečiň zmínky o boji.

Dal mi pět pohlavků, a ještě mne bítí chtěl.

Zavra oči bítí se a potýkati.

Nesnadno se s holým rvát.

Na čerta by dotřel.

Hotov pěšky i na koni.

Na vlas neustoupím.

Stojím při tobě, dokud který vlas.

Ven z rány býti.

I bázlivý utíkajícího honí.

Není přes něj, kde jest sám.

Bázlivý nemnoho spraví.

Nemohu-li víc, aspoň budu škaredě hleděti.

Bázlivého matka nepláče.

Neříkej huj, až přeskočíš. (*Netriumfuj před vítězstvím.*)

Přijel mu ve stu; t. platně na pomoc přišel.

Kousal by se s někým.

Schovaje se dobře, nic se nebojí.

Na Boha nelze s palicí.

Dal mu přes pysk.

Hodmo, bodmo, vše bije.

Kdo chce koho bít, musí sám při tom být.

Ne se vším na harc, také něco v záloze.

Od bubnu

Zavěs buben.

Trefil pištěc na bubeníka.

Od hrození

Kdo hrozí, ten vystříhá. Kdo vystříhá, jest milostivý nepřítel.

Kdo škoditi nemůž, hrozí.

Snáze jest hrozit než škodit.

Od koňů

Jako by ho na kůň vsadil.

Přijel mu v cestu; t. na pomoc platně přispěl.

Ne se vším na harc, něco v záloze.

Od kordu

Radší by v kordy šel, nežli slovo zamlčel.

Od kuše

Čert kuši věř, když jest napata.

Dožene jako šíp.

Od kyje

Kyj má dva konce.

Od lidí

Všecko se lidmi přemůž.

Dva jednoho pán, tři celé vojsko.

Deset zbrojných u jednoho nahého nic nevezmou.

Od mečů

Meče za ostří brátí nelze. (Než za jilce. Proti těm, kteříž neopatrně řeč začínají.)

Byl jsem pod mečem.

Ženy mají místo meče jazyk.

Od moci

Moc s mocí ráda se potýká.

Lepší moci z hrst než spravedlnosti z měch neb z pytel.

Smí-li kdo, smím i já. (Paulus.)

Nedá se měchýřem zastrašiti, slíbím za to.

Všemi mocmi směřoval; t. usiloval.

Moc železo láme.

Od nepřátel

To na nepřátele přijdi. (Dan. 4, 16.)

Násilím se někomu něco vzíti můž, dáti nemůž.

Od oštípu

Slovo není oštípem.

Od palice

Proti palici není šermu ani žádného fortele.

Dal mu dobrý podsport, můž na něm přestat.

Od střelby

Shořelo mu na pánvici.

Selhala mu.

V holuby střeliti; t. selhati.

Přímo, jakoby motovidlem střelil.

Od šanců

V šanc saditi; jest něčeho se odvážiti; protože do šanců rád nepřítel vpadá a šancíře morduje neb zajímá.

Od zdi

I baba za zdí smělejší.

Zasekati cestu někomu; jest předsevzetí překaziti, odtud vzaté, že se nepříteli vpád obmýšlejícímu v lesích, horách cesty zasekávají.

Hrubě mu cesty zalehl.

Od šiku

Zmásti někomu šiky. (Conturbare aciem rationes, perplexum reddere.)

By sebou o zem bil, s nic býti nemůž.

Šňupka za šňupku, štych za šlych.

LXIII. Od věcí školních

Nečije žáka doma; t. na koho by pozor dáti musel (nebo sedláci školmistry žáky nazývají).

Znej kantoře mistra.

Na žáka sluší knihy a k knihám přináleží pulpit.

Ani žák, ani dvořák. (Neque ad chorum, neque ad forum.)

Já té křídě nerozumím; t. tomu písaři, hbitě a chytře počítajícímu.

X cum vocali. (*Každá liška svůj ocas chválí.*)

Sluší mu co oslu. (Donat.)

Darmo osla učiti čísti.

Učí vlka páteřům, on by raději ovci.

Rci vlku páteř, a on vždy k ovci.

Židká metla dobré činí dítky.

Nedarmo se dal v zadek mrskati.

Sám na sebe metlu ulomil.

LXIV. Od umění svobodných

Ani B, ani C; t. nic neodpověděl. (Ne γού quidem.)

Lépe *počkej* než *bych*. (Z gram., t. lép na příležitost počekati nežli se ukvapiti a potom litovati.)

Proplákl sobě latinou ústa.

Musí od učení dáti. Když kdo v začátku škodu vezme.

Víc zapomněl, než se jakživ/někdo naučil; o mudrácích.

Mlčeti umět není leda umění.

Přemudroval. It.: Více než rozumí, chce mudrovati.

V čubě nosí moudrost.

Peníze ani čuba moudrého nečiní.

Na penězích, opatrnosti a víře vždycky spíš při počtu se nedostane, nežli nadbude.

Však prvé ctnosti nazbyt není.

Voní kahancem. (Olet lucernam.)

Umí jako Otče náš, jako z biče, jako by peří dral.

Děti po ulicích to umějí.

I největším kunstlířům umění chybuje.

Řekl by, že do pěti načíst neumí.

Potmě se učil, nedával candelares.

V biblí jako v lesi.

První výklad nebezpečný.

Cvičení a zkušení dává umění.

Dělá kalendáře; t. o smutných se říká. Item: Má Cornelia.

Žádný přijatých dobrodiní do kalendáře nezapisuje. (Sen.)

LXV. Od muziky

Sladce zpívá; t. mnoho slibuje.

Nemohl jiné melodie najít, která by se mu trefila.

Já té notě nerozumím.

Ne každý vesel, kdo zpívá.

Odzpívali mu; t. umřel. (Nebo se při pohřbu mrtvým zpívá.)

Není žádné tak dlouhé písně, aby neměla Amen; všechny věci konec mají.

Tak se dlouho píseň zpívá, až někdy má konec.

Kdo vysoko začne, musí mít dobrý hlas, anebo přestati brzy; t. když kdo zprudka co začíná dělati, běžeti, utráceti etc., aneb musí mít hojný dostatek, aneb ustane brzy.

Zpívej, co umíš, dělej, co můžeš, jez, co máš, nesáhej výše sebe, ostojíš, poznáš.

Jest sám svým trubačem; t. o chloubě.

Každý svou hude.

Jednostejně hudou. (Eandem canunt cantilenam.)

To jest až přes čáru

Potud čára. Potud až potud.

Jsou na jedné líně.

Napsáno mu bylo. (Fuit in fati.)

Dva jednoho pán. (Ne Hercules quidem contra duos. Ab arithmetici: Binarius enim excudit unitatem.)

LXVI. Od lékařství

Nepotřebují zdraví lékaře.
Hořké se hořkým zahání, zlé zlým.
Teprv ho traňk rozchází.
Eleboru by mu třeba.
Nespomohlo babě ani koření.
Ohledal mu vodu.
Zahojenou ránu zase jitřiti.
Apatéka sviním smrdí.
Ani nevoní, ani nesmrdí.
Komu nesmrdí, tomu nevoní.
Smrdí mu to velmi.
Zlým čím více se hýbá, tím více smrdí.
V ústech med, v srdci jed.
Ač mnoho pro Bůh dáš, však lékařův ani kněží nikda nenadáš.
Udělá z lejna muškát.
Třeba by mu apotéky. (Nemocný jest. Aesculapio sibi opus.)

LXVII. Od žebráctví

Kdo chodí s kabelí, toho P. B. nadělí. (Od žebráka vzaté, učí důvěrnosti k Božímu opatrování, však aby se měl i sám na pozoru.)

Žebrák syt, než kabele nic; vel: mošna nic.

Pyšný žebrák nic nevyprosí.

Nevyprosíš-li, nevylaješ.

Starý dvořák, hotový žebrák; t. o změnění štěstí.

Lekl se toho, co chodec krejcaru.

Máš se drle, co chodec na brle.

Chudému Bůh není chudý.

Prosíš mošny od žebráka.

Hrncují se praví dva chodci.

O chudého každý nohu otře.

Nahého ani sto zbojníků nemůž obrati. Nezbývá mu.

Nouze zvůle nedá.

Přemohl chudobu.

Kdo se bojí nouze, nerád pro Bůh dává.

LXVIII. Od ouřadů a povinností

Úřad nemýlí; neteče-li, ale kane.

Úřad neumírá.

Žádný úřad tak špatný není, aby šibenice nezasloužil.

Jak spravuješ, všaks v úřadě!

Přesvědčen, nehodíš se do úřadu.

Jest ho z tu práci a povinnost.

Můž svého místa zastati.

Zastoupiti své místo.

Pánem velkým být jest velká nevole.

Pánu chlap ustoupí.

Chlapa na pána nesáže.

Když se páni svadí, sedláci musejí vlasů nastavit.

Chudý pán poručí jinému musí sám.

Dva jednoho páni a tři celé vojsko.

Páni když z sněmu jedou, moudřejší bývají.

Urozený co třetí břevno pod lavicí.

Někdy vážný, nyní žádný.

Jakť jedné hlavy nestane, takť jest o tvé zle, neb veta.

Když vrchnost žádnému do židovin nesáhne a makovice saditi nedá, zlé se množí.

Moc železo láme.

Opatrnosti nezbývá.

Sprav to lépe než možná věc.

Ani hlavy měkce nepoložím, dokud toho nespravím.

Hlavy dosti nelámá.

Čiň ty, co máš, a nech lidí mluvíti, co chtě.

Kdo po vysokých věcech touží, po neštěstí touží.

Čím kdo vyvýšenější, tím bývá sebou nebezpečnější.

Výše chce zadkem, nežli můž hlavou dosáhnouti.

Spravedlivé se neztratí.
Potrestání neb domluva žádnému hlavy neprorazí.
Pověz vrátnému, a vrátný každému.
Krejcar varuj grošovi.
Halíři, dej místo groši.
Každé slovo zapečetí.
Směl to na duši vzíti.
Poký chodím, potý se hodím.
Není sám svůj.
Povýšil erbu. (Mutavit caleros.)

LXIX. Od conversací

Společné utrpení, společné potěšení.

V témž jsme potupení.

Při kulhavém kulhati se naučil. (Plut.)

Kdo na zívajícího hledí, chce se mu také.

Daremná řeč nemá odpovědi.

Věc za věc, řeč za řeč. (Res vis, res porta; pro verbis verba reporta.)

Po chodu a po řeči poznáš člověka.

Zlý jazyk mnoho zlého natropí.

Kdo mluví, co chce, slyší, co nechce.

Kdo mnoho mluví, lže aneb se chlubí.

Dobré slovo nachází měkkou odpověď.

Dobrý dí, dobrý splní.

Dobrý neučiní než dobře.

Dobrý člověk každému se užiti dá.

Dobré s dobrým, a zlé samo.

Dobrého pro jeho ctnost, zlého pro jeho zlost odbýti, aneb snést.

Jeden o voze, druhý o koze. (De coepis et alliis.)

Jakť mne pozdravíš, takť poděkuji.

Jak mně půjčíš, takť oplatím.

Děkoval bych sobě. (Dobře bych byl udělal, rád bych byl; nebo když nám kdo jiný dobře učiní neb poradí, děkováváme.)

Ne na všechno třeba odpovídati.

Jeden blázen víc můž otázek nadělati, než mu deset moudrých stačí odpovídati.

Dítě, opilý a blázen nejspíš pravdu povědí.

Pravda nenávist plodí. (Terent.)

O čem chceš, aby žádný nevěděl, žádnému neprav.

Mně z úst a jemu/tobě mimo uši šust; t. o neposlušných.

Jedním uchem poslouchati.

Lépe jest slyšeti: Příteli, posedni výše nežli: Příteli, dej tomuto místo.

Každý radši, když ho chválí, nežli haní. Avšak vlastní chvála smrdí.

Ne všeho zvídej, budeš dlouho mlád.

Neptej se na všecko, budeš dlouho mladý.

Veta za vetu.

Chceš-li přítele ztratit, půjč mu peněz.

Čeho nemáš, neslibuj.

Kdo slíbí, ten dej.

Kdo mnoho slibuje, málo plní.

Kdo přichovává svého, nebude žáden cizího.

Blázen, kdo dává, a dvojnásobní, kdo nebere. (Tak svět; ale Kristus: Blahoslaveněji dáti nežli bráti.)

Blázni se sliby kojí.

Kdo jest trošty živ, bude-li bohat, bude div.

Nespoléhej na trošty cizí.

U velikého dvoru všeho dostatek, než počkati třeba. (Tak u Boha.)

Stud dvořenína nekrmí. (Viro egenti inutilis est pudor.)

Co vhod, to dobro; co příliš, to mnoho.

Žádný není bez Než. (Nulli sunt visi, qui caruere Nisi.)

Co nás mrzí, to se nás drží.

Kdo má škodu, o posměch se nestarej.

Jaká půjčka, taková oplátka.

Kdyžs pil, plat'.

Vždycky má noviny.

Chce-li kdo novinu, jen k němu.

Při zlém často dobrý utrpí.

Nedověřovati jest opatrnost. (*Item: Není to nevěřiti, ale k víře dohlídati.*)

By se on rozpřísahal, já mu nevěřím.

Věř, však komu věz.

Kdo k věření snadný, snadný k oklámání.

Dvojí jsou na světě lidé, jedni, co se rádi hněvají, druzí, co na ně nedbají.

Minulé věci nepykej, nepodobné nevěř, a čeho míti nemůžeš, nežádej.

Dobré se dlouho pomní a zlé ještě dél.

Nenarodil se člověk ten, kterýž by se slíbil lidem všem.
Kde tě rádi vidí, nečasto bývej, a kde nerádi, nikdy.
Dobré zachování za bohatství stojí.
Starému, bývalému a velikému pánu musí se věřiti.
Kdyby nebylo přijímačů, nebylo by zlodějů.
Pán Bůh stvořil volky a čert spolky, hled' každý své tobolky.
Všecko možné. (Když zdvořile něčí vypravování v pochybnost beřeme.)
Netřeba hádati; kdo ví, nebude-li tak.
Netřeba pětkrát říkat; t. můž se státi.
Nevděčnému nic není vděk, by mu pak i pěstí za krk dal.
Kdes nepoložil, nebeř.
Domnění mnoho v pytel vchází.
Čí chléb jíš, toho píseň zpívej.
Chlub se cizím, kdo svého nemáš. (Daedali alae.)

LXX. Od her a kratochvílí

Vyhraná tvá/naše, dí hráč tovaryši svému, když fortel vidí. Contra: Zavedená naše (jeho, má); když ve hře šachů obskočeno. (Redigi ad invitas.)

Má hra dobře stojí.

Nehrej, neprohráš.

S jistým hrej.

I ve hře přítele pozná.

Ještě hra nemá konce; t. konec ukáže.

Ještě jsou karty na stole.

I ta béře.

Když *nejmilejší*/nejlepší hra, přestaň.

O tvou se tu hlavu hra; zn. nebezpečensví.

Přehlídnota, prohrána.

Jižť jest věc ztracená.

Když hra nejmilejší, přestaň.

Sotva přijde lepší.

Sadím zase.

To v nic; t. o stálosti.

Kdo chce hráti, musí saditi.

Trefil do rumle. (Rumel jest v karetní hře na věži nejvyšší místo, do něhož kdo trefí, hru béře. Do rumle tedy trefiti, jest na něco trefiti, což odpůrce poráží.)

Palec podmazati; t. darem zaslepiti.

Béře od karet/světla i od kostek.

Chce vždycky dvanáct sraziti, i kde jich nesedí než devět. (O pyšných, chlubných, opovážlivých.)

Nechť sedí na čáře.

Nedvědího s někým hráti; t. nesnadniti se, mstíti.

Chytrák na chytráka; t. našel svůj svého.

Proti každému forteli fortel se najde.
Z žertu člověka prodá; t. zrádce.
Nežertuj, s kým jsi nerostl.
Sedne-li jednomu štěstí, sto jiných za to zmýlí.
Neříkej huj, až přeskočíš. Neb: Nevýskej, ještě nepřeskočil.
On ten řad vede. (Choragum agit. Tanečník přední, jiných původ.)
Vzali ho na pádlo. (Pádlo jest kůže, na níž někoho vzhůru a dolů zmítají,
jakž někudy obyčej. Míní se tedy někoho takové žertovné a dojmavé
obírání, když jeden pustí, druhý chytí.)
Snadno tomu housti, komu se chce skákati.
Dbá na to, jako by mu hus zapiskla.
Hleď, aby sobě ze mne gejd neudělal.
Osla učiti tancovati.
Do tance více náleží než pár červených střevíčků.
Obloupil ho tauš.
Pohořel od kostky.
Vyhrál co Vavrda v kuty.
Vyhrál jako onen zadu běže.
Netáhni, ještěs nevyhrál.
Ten by rád svou kráčku vyvedl.
Žíž, ciňk nedá, eš, touš nemá, kotr dryje zaplať. Dvorská přípovídka.
S takovou kuklou na blázny.
Skrze prsty hleděti. (Od dětí na mžít hrajících.)
Až mi dáš jísti, teprv mi pískej.
Jak dudy nadmeš, tak hrají.
Kostka kostce nepřekáží.
Jako čamrda; t. ohebný, obratný. (Versutior rota figuli.)

Od kupectví

Zač, babo, tvaroh?
Cena do měšce nejde.
Na lepším lepší zisk.

Lepší zísťek než škodka. Item: Lepší škodka než škoda.

Draží se s svými věcmi.

Od panny hedbáví.

LXXI. Od bolestí, nemocí a smrti

Kde bolest, tu ruka, kde milost, tu oči.

Jedna bída za druhou.

Jedna těžkost druhou stíhá.

Bída se s bídou setkává.

Zví, po čem hoře platí.

Nebojí se nouze.

Nedotklivý vřed.

Bolavého vředus se dotekl; t. drážditi.

Na podobnou nemoc stonati.

Jako by ho na nože bral.

Jest, coby s nežitem zacházel.

Má křeč na jazyku, nesmí pravdy pověditi.

Vzpomenula babka dědka plakati.

Po nemoci, po pouti, těžko dobrým slouti.

Strach veliká věc, a smrt holé nezdraví.

Strach se smrti rovná.

Smrt neběře, kde není.

Smrt ukáže, kdo co má. (Bud' statku, neb svědomí; ono před lidmi, toto před Bohem.)

Smrt k němu nesmí.

Má proti smrti privilegia.

To jeho smrt; t. nerádu býti.

Proti smrti není lékařství.

Chodí co po smrti; t. o smutném.

I nejmenší červík, když se na něj nastoupí, kroutí se a brání smrti.

Smrt jest hořký traňk.

Kdo umřel, ten tam.

Lépe poctivě umřítí než potupně živu býti.

Smrt bez příčiny nepřijde. *Smrt sobě příčinu najde.*

Mrtvý pes nekouše.
Smrt nevybírá, bere pořád.
Lepší slaměný život než hedbávná smrt.
Mladý umřítí může, starý musí.
Smrt na zuby nehledí. (Mladý-li kdo, či starý. Přípovídka od konířů, kteří koně nekupují, leč podle zubů.)
Zapomněl dýchat.
Zabral se. Odebral se k starému houfu.
Schoval se. Skryl se. Zavřel oči.
Všecken na onen svět hledí; zn. smrt.
Živí se všeho dočekají a mrtví doleží.
Živé i mrtvé, bylé i nebylé zpraviti; t. klevetný přesoudí.
Již ho hlava ani zuby nebolí.
Umrlého snadno bítí. (Jazykem, když za sebe již odpovídati nemůž, mortuos flagellare.)
Nemocnému všechno hořko.
Bolest mlčeti nedá.

LXXII. Od pohřbu a hrobařství

Smrdí kerchovem.

Chodí jako umrlý. (Vivum cadaver.)

Kdo komu jámu kopá, sám do ní upadá.

Ten darmo nebude stříci hrobu Božího.

Mrcha mrše nesmrdí.

LXXIII. Od most, městeček, vsí, hradu a panství

I v Praze ne každému blaze.

Praha není za jeden rok vystavena. (Strom veliký nevyroste za rok.)

Pamatuj na Vracov; t. vrátiti se. (Vracov jest v Moravě, blízko Bzence a Kyjova.)

Kdo má zlou ženu, ved' ji na pout' do Kyjova, tož do Buchlova, naposled do Modřic.

Pán z Nemanic a na Chudobíně.

LXXIV. Od vlastností národů

Mouřenína myješ; t. daremnou práci děláš. Nebo mouřenín nezbělí.

Vždycky se ciganuje; t. toulá.

Zlý by z tebe byl cigán, neumíš hádati.

Cikána myjí.

Není než Žid; t. lichvář, lakomec.

Židovským oštípem statku dobyl.

Co kdo měl a nemá/bylo a není, na to Žid nepůjčí; t. všecky věci konec mají.

Žid křtěný/vlk doma chovaný/mnich z kláštera vypuštěný a kanec na staro řezaný, z toho trého, div bude-li co dobrého.

Zachová jako Žid víru.

Přišel k řeči, co Turek k šavli.

Sedlák se neumí skrýti, když ho i pod lavici strkají, však mu vždy boty vyhlídají.

Jest pacholek od Žamberka.

LXXV. Od příhod

Chudoba cti netratí.
Příhoda mnoho můž.
Nemoc nepěstuje.
Co se stalo, neodestane se.
I slepý podkovu najde. (Když o ni nohou zavadí.)
Trefil (přišel) z kyje na palici.
Jinak míněno, jinak sedlo.
Vždycky se neděje, jak se kdo naděje.
Samo mu přišlo.
Bud' jak bud', vždyť nějak bude.
K věcem stalým nejlépe jest nemnoho říkati.
Co se jednou nezdařilo, můž se podruhé.
Ne po každé se zdaří.
Svět se mění a my v něm.
Lidské věci se v kolo točí.
Neštěstí nechodí po dříví, než po lidech.
V malé chvíli mnoho se změní.
Najíti věc neztracenou.
Kdo chce příliš mnoho, nemívá nic.
Co přes třetí ústa přejde, již jest obecné, již toho nezadržíš.
Netrefil na šťastnou hodinu.
V čas trefil.
Příhoda se neopovídá.
Příhoda své právo má.
By ne příhody, byl by svět co hody.
Těžko zloděje okrásti, lháře obvésti.
Zloděj šetří, aby postižen nebyl.
Kdo jest v neštěstí, všickni se ho štítí.

Zboží pozdvihuje oumysla; oumysl činí pejchu; pejcha dělá válku; válka působí chudobu; chudoba dává pokoj.
Přílišné štěstí, pouhé neštěstí.
Neštěstí vždycky hotovo.
Také blázen někdy pravdu mluví.
Nejspíše blázen a dítě pravdu poví.
Nejspíše opilý pravdu poví.
Kdo mnoho slibuje, málo plní.
Čím více chlapce prosíš, tím ho víc popouzíš.
Ne každému dlouho štěstí slouží.
Bohatství přibývá, ctnosti ubývá.
Bohatství/peníze mnoho mohou.
Boháč a sviňka, po smrti zvěřinka.
Kdo čeho dosti má, rád tím plejtvá.
Budiž to za všecko neštěstí.
Lepší první škoda než poslední. Vel: Lepší škodka než škoda.
Samo třeba ohledání ve věcech dobrých škodou není.
Nevěra se svému pánu do řader vrací.

LXXVI. Od příběhů nějakých, v nichž se osoby nejmenuje, než jen na věc stalou naráží

Uchvátil požehnání. (Říká se o tom, kdo druhého v něčem předstihne,
jako Jákob Ezauchovi prvorozenství předchvátil.)

Tvrdoť jest proti ostnu se zpěčovati. (Skut. 9.)

Slepý slepého vůdce, oba do jámy.

Býval, kde liškám ocasy svazují.

Prorok není beze cti, jedině ve vlasti své.

Trefil svůj na svého.

Přímo, bratře králi, přímo.

Není má peřina, řekl onen vprostřed ležící, když se krajní o svrchnice
(an je zima dojímala) táhali. (Užívá se, když kdo sám dostatek máje,
jiných se o nedostatky hádati nechává.)

By jednoho až do Říma nesl, a tam ho neposadil po vůli, všecko podě-
kování sobě zkazil člověk.

Nemudruj přes kopyto. (Ne sutor ultra crepidam, řekl Appelles k ševci,
o obrazu soud vynášejícímu.)

Koně hledá a na koni sedí.

Darovanému koni na zuby nehled'.

Nelámej hříběte.

Stará se, div neošediví.

Na ty tanty vanty já dcery své nedám.

Tlumpy žvampy, zač babo tvaroh.

Řečník, hudec, kurva, ti tří, kdo nejvíc dá, toho šetří.

Rozlila svině dčbán oleje.

Čím dále vždy hůř, jakž ona baba řekla.

Dali mu točiti provázek.

Kázali mu tři krále napsati.

Obé dobré, hus i prase.
Neprodadít plátna, mnoho mluvíš.
Vydalby do posledního.
Říkej, drozde, dá-li Bůh.

LXXVII. Od příběhů, v nichž se osoby jmenují, podle liter abecedy

A.

Na Abrahama volá; t. za milost prosí, jako bohatec onen v pekle, Otče

Abrahame, smiluj se nade mnou. (Luk. 16.)

Půjde k Abrahamovi; t. umře.

Achabovské pokání; jest pošmourné a neupřímé. (3. král. 21.)

Pravý Achylles; t. smělý.

Aléna, Kateřina, vše jedna materia, řekl kněz.

B.

Bůh opatří.

Bůh štěstím vládne.

Komu Pán Bůh, tomu všickni svatí.

Komu Pán Bůh co dá, S. Petr mu nevezme.

Věc Bohem souzená nemíjí.

Kde Pán Bůh církev vzdělává, ďábel kaplici.

Pán Bůh s námi a zlé přeč.

Srazí Bůh pyšným rohy.

Pyšným se Bůh protiví.

Drž, Pane Bože, káry, ať se vůz nezvrátí.

Blažkovi dlužen za čepici.

Do Boleslavě dlužen za kosy.

D.

Ďábel opice Boží.

Ďábel v angela světlosti se proměňuje.

Mistr Nouze naučil Dalibora housti; t. z nouze se člověk ledačehos chytí, jako Dalibor nějaký zchudna, do muziky se dal a hudbou se živil. (*Luk. 15, 14.*)

E.

Pravý Epikurus; t. *lhostejný člověk, jen o břich pečující.*
Evě není dobře býti samotné.

F.

Pravý Faraon; t. tyran.

G.

Jidášovo políbení. (Říká se o nepříteli lstivém, kterýž přítelem se děláje, zlé obmýšlí.)

Pravý Goliáš; t. smělý.

Gabaonitská věc; t. sešlá.

Nekousal Jidáše v koleno. (Říká se o lidech upřímych, kteříž s pokrytstvím nezacházejí.)

Jidáš ho vačkem uhodil.

H.

Syt Havel mouky, nedbá otrub.

Heleně by se vrovnala; t. v kráse.

J.

Čemu Janek z mládi zvykne, toho se Jan dokud živ drží; t. zvyk.

K.

Kainovská vlídnost.

Nechci já býti jemu Kainem.
Nebyl, kde Krista zrazovali; t. o nepovědomém.
Slzy krokodýlovy.
Hloupý Klíma, dal vejce za žejdlík vína.

L.

Ne pro Lazara, než pro Martu.

M.

Mammonu služebník.
Ví S. Martin, zač dává plášť.
K Matce Boží platí vosk; t. kdo se ženy bojí, aneb jest in mandatis.
Mojžíš s Aronem; zn. pomoc.
Získal co Michal na sviních. (Michal, pekař pražský, koupil byl od slovutného čarodějníka Žita vepřů koliks tučných s záповědí, aby jich do vody nehonil. On pak, když je domů hnal a oni se pokáleli, pustil je do řeky, a aj, místo vepřů doškové zplynuli.)
Jak Mikeš, tak Aněžka.

P.

Jak se Petr ke dvoru dostal, tak se z něho lotr udělal.
Petr jako Havel.
I v Praze ne každému blaze.
Praha není za jeden rok vystavena.

R.

Hodil by se do ráje; o zdržlivém.

S.

Pravý Samson; t. rek.

Saul mezi proroky. (Říkáme, když koho mezi těmi vidíme, mezi něž nepřináleží.)

Napadl ho duch Saule proroka; t. zlobivost neb vzteklost ho podjala.

Sardanapál; t. obžerný.

Držel mu Šimona; t. naháněl.

Šimoniti, simulare, vel dissimulare. (Protože Šimon Petr, kde mu na tuhou šlo, zapíral.)

T.

Nedovedeš vody na Tábor.

U.

Uriášovské listy. (Bellerophontis literae.)

V.

Umí věníky dělati; t. výmluvy, zástěry strojit.

Poradil se s Vaňkem.

LXXVIII. Přípovědky vzaté od fabulí

Berane, nekal vody.

Beran vlku vodu zakalil, dole stoje.

Boha vzývej a ruky přičiň. (Admotâ manu deos invoca.)

V bahně vězí.

Onť jest již na břehu.

Fortunatů pytlík, aureum vellus.

My se jablka koupáme (vel: My jablka plyneme.); řekl kobylínek, mezi jablkami po vodě plyna.

Hada za ňadry chováš.

Houserem vyraziti berana (*Menšího něco pro něco většího. Dat pileum, ut accipiat pallium.*)

Hrnci s kotlem se potýkati těžko.

Kotel hrnec káře, a oba černí. (Vae tibi, vae nigrae! dicebat cacabus ollae; aneb: Hrnec kotel káře, oba jako sáze.

Kyselé jsou; *t. hrozný, řekla liška, dosáhnouti jich nemohši.*

Klobásou polet srazili. O těch se říká, kteří málo něco obmyslně darovati umějí, aby víc vzali.

Kdo v létě zpíval, nech v zimě tancuje. (Aesopus)

Ezopů pes: Přestaň na jednom kusu, aby i toho neztratil.

Pes na seně, sám ho nejí, a krávě nedá. (O závistivém.)

A v tom jsem procítil.

Vytrhl na sucho.

Kde nemůžeš přeskočiti, podleze.

Abychme jeden druhého nezašlapali (řekl kohout, mezi koňmi se kutaje, když se hníkati začali). Užívá se o těch, kteříž se větším rovnají.

Loupež vlku vydíratí.

Ne vše kusá, co s ocasem. (Vzaté od lišky a opice.)

O kozí srst nesnáž. (Horatius)

Vrabci se o cizí proso hádají. Užívá se o těch, kteříž sobě o cizí při ne-
snáz dělají.

Nadýmá se jako žába. (*Kteráž chtíc býti tak veliká jako vůl, nadýmala se,
až se rozpukla.*)

LXXIX. Přípovědky udělané paronomasií, t. podobností slova k slovu a z rytmu

Rok má krok.

Bohatý, rohatý.

Dlužen Blažkovi za čepici. (Fingitur Blažek kožišník. od něhož kdos koupil čepici, jenž jest přikrytí hlavy; a míní se, že má hlavu zmotanou bláznovstvím.)

Lepší Tomáš než Adam. (To – máš, já – dám; t. lepší dar daný než slíbený.)

O málo je málo.

Dotud až potud.

Kdo zroste bez kázně, zstará se bez bázně.

Kdo svého nehledí, ten nedlouho dědí.

Vrt sem, vrt tam; o vrtkém, neustavičném.

Pravý vrtoch.

Skoč zhůru neb dolů.

Na tvrdo by skočit přišlo.

LXXX. Index eorum, quae incertis sedibus errant

*Dalby mu o tom pohádku.
Paní Závist ještě živa.
Jen že zvonce nemá. (O bláznů.)
Přivázali zvonček.
Všecko mu mílo, krom dobrého.
Škoda příliš dobrým býti.
Nedoléhá mu cosi.
Jedno lepší než druhé.
Hodí se, aby ním kobyly strašil.
Lepší první ostuda než poslední.
Lepší trochu dobrého než mnoho zlého.
Nenechavec.
Krátce/Dlouze přivázaný.
Dali mu na zamčení.
Ne vše krása; co se líčí.
Rád by (bez poroka) undaje se, snědl zase.
I to vítěj.
Dalo by se, není odkud.
Jest čert a dvě neděle.
Hrdý se pyšnému rovná.
Kdo svého nehledí, ten nedlouho dědí.*

LXXXI. Varia

Zdráhati se neškodí. (Auisimo uti non. es incivile.)

Pozdrahaje se, přijmi a poděkuj.

Tanly vanty, zač babo tvaroh. (Apinae tricaeque et si quid vilius istis.)

Na ty tanti vanty já dcery nedám.

Neříkej huj, až přeskočíš; ne triumphum ante victoriam.

Šibenice hodný. (Culeo dignus.)

Katova práce; t. člověk nešlechtný, k šibenici aneb meči rostoucí.

Není se kdy ani ohlednouti (nemá se kdy ani zastaviti); o zaměstnaném člověku. (Cui nec ad aures scalpendum otium est.)

Když se páni svadí, sedláci nastavte vlasů. (Quidquid delirant reges, plectuntur. Achivi.)

*Hodmo, bodmo, vše bije. (Adverbiiun starých bylo na **mo**; ut raniti někoho sečmo, bodmo, řezmo. hodmo (a ješlě říkáme řkomo). Když se ledy před soudcem vymlouval, že nebodl, jen uhodil, soudce: Hodmo, bodmo, vše bije.*

Hedbávi od panny.

Kdo má zlou ženu, ved' ju na pout' do Kyjova, a z Kyjova do Buchlova, a z Buchlovic do Modřic, napraví se.

Slovníček

A

akštein – achát, jantar

alludit – narážka

aureum vellus – zlaté rouno

axamit, aksamit – samet

B

blobouček – klobouček

Č

čižba – číhání

čuba (šuba) – kožich

D

dratev – provázek, řemínek, pevná nit

drlý – rychlý

dryje – šprýmy, hlouposti

elebor – léčivá bylina

F

fifidlo – šílenec

funt – váhová jednotka, asi půl kilogramu

G

gejdy – dudy

H

harc – potyčka

holičky – nezralé ovoce (fíky)

holopliště – ještě neopeřené ptáče

humenec – čihadlo

CH

chřest, prask – chrastí

K

kleměti – dřímat

kotr – výraz ze hry v kostky

kotrba – hlava

křtalt – podoba

L

lupat – praskat, prdět

M

mízka – šťáva; užitek

mláto – odpad při výrobě piva, vína, z něj krmivo

modla – modlitebna, chrám

N

náruční – strunný nástroj držený v ruce

nežít – bolák

O

opálati – čistit obilí od plev, přetřásat

opíchat – tlouci, roztloukat, drtit

ošlejh – cibule nebo nať aromatických rostlin

ožeh – pohrabáč

P

páteř – otčenáš, modlitba

pazdeří – odpad po drhnutí lnu

peň – kmen
pernička – nádoba
polet – slanina
pomeč – síť na ptáky
porok – urážka
potknouti se – klopýtnout
premovati – ozdobně lemovat
příhoda – též nehoda, nepříznivá okolnost
pulpit – čtecí nebo psací pult
pyknúti – litovat

R

rež – žito
rumplovat – hřmotit
říčice – síto
řit – zadek

S

stouliti – ostýchat se, bát se
strych – stará dutá míra
stúpa – hmoždíř

Š

šlejfiřství – brusičství kovů
štrafovati – trestat, kárat

T

tauš – výraz ze hry v kostky
těhotný – březí
trank (traňk) – léčivý nápoj, vodička
trdlo – palice

trošt – útěcha, naděje

třtí – třtiny

U

uštemflovati – zpevňovat

V

varda – míč

věník – listí na větvi

vích – svazek slámy

vrátce – vrátka

vrš – koš na lovení ryb

Z

zámutek – zármutek

zevel – velice se podivující člověk

zopálatit – pomluvit

zpěčovati – odporovat

Ediční poznámka

Jan Amos Komenský pojal úmysl sebrat a vydat sbírku českých přísloví a shromáždit je se mu podařilo kolem roku 1631. Dodnes mohou sloužit jako bohatý zdroj informací pro poznání způsobu života a morálních zásad našich předků, současně jako studijní materiál, ale i jako zábavné čtení pro vlastní potěchu či ověření bohatosti svého slovníku.

K vydání sbírky se autor bohužel nikdy nedostal. Rukopisu se však ujal F. L. Čelakovský a přísloví zahrnul do svého *Mudrosloví národu slovan-ského ve příslovích* (1852). První knižní vydání Komenského díla je z roku 1849, věrný otisk rukopisu pochází z roku 1901 a pořídil ho Jan V. Novák, naše vydání vychází z knížky, která byla pořízena podle tohoto přetisku. V něm zůstala zachována prostřednictvím typů písma různost autorova zpracování i jeho tematické členění přísloví. Pro přiblížení badatelské práce J. A. Komenského přinášíme proto naše vydání v tomto směru bez úprav.

Redakce MKP

Jan Amos Komenský
Moudrost starých Čechů
za zrcadlo vystavená potomkům

Edice Stará česká literatura

Ilustrace na obálce rook76/Shutterstock.com

Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala **Městská knihovna v Praze**

Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání

Verze 1.0 z 12. 9. 2018

ISBN 978-80-7602-236-2 (epub)

ISBN 978-80-7602-237-9 (pdf)

ISBN 978-80-7602-238-6 (prc)